

સુપરેલી નીચ મુજબ
 વર્ષાકાલે ૨૬૨૨ બુદ્ધિમત્ત કમિટીએ
 → તૈયાર કરેલી. ←

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(કિર્તીના સમગ્રગુણી: પાઠના સવાલ; પાઠના
 સાર; બુદ્ધિમત્ત સવાલ; અપરા શબ્દા;
 જોડાકરો: રિલ)

અપાર—મસર, સી. ડી. એન્ડ કો.
 અપાર—મસર—શાહપોર—મુસ્ત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—C. M. Shah.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું કેન્દ્ર—શાહપોર—મુસ્ત.

આ પ્રસિદ્ધ સને ૧૮૬૭ના ૨૫ મા આઠ મુજબ
 ૨૭૨૨ કરવાનું છે

અપાર—નારાયણનાય લઈ મળનાય નીકમ

અપાર—નારાયણ—શંકર શી. પ્રેમ મહાના પુસ્તક મુસ્ત.
 એ સને ૧૮૨૨ કિમત પાંચ આના. નં. ૧૮૭૭

૯૨૯૫

ગ્રંથપીઠ વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથપીઠ સંસ્થા
૬૨૬૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૨૫૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ શ્રીય. યોગેશ્વરજી સ્વામી

વિષય મ/૩૫૩:૮૪૬:૬-૧-૨૫૫

આનાલી પાત.

૪ - ર. ૦૧
૮ - ર. ૦૧૧
૧૨ - ર. ૦૧૧૧
૧૬ - ર. ૧)
૨૦ - ર. ૧૧
૨૪ - ર. ૧૧૧
૨૮ - ર. ૧૧૧૧
૩૨ - ર. ૨)
૩૬ - ર. ૨૧
૪૦ - ર. ૨૧૧
૪૪ - ર. ૨૧૧૧
૪૮ - ર. ૩)
૫૨ - ર. ૩૧
૫૬ - ર. ૩૧૧
૬૦ - ર. ૩૧૧૧
૬૪ - ર. ૪)
૬૮ - ર. ૪૧
૭૨ - ર. ૪૧૧
૭૬ - ર. ૪૧૧૧
૮૦ - ર. ૫)
૮૪ - ર. ૫૧
૮૮ - ર. ૫૧૧
૯૨ - ર. ૫૧૧૧

૯૨ - ર. ૫૧૧૧
૯૬ - ર. ૬)
૧૦૦ - ર. ૬૧
૪૦૦ - ર. ૨૫)
૮૦૦ - ર. ૫૦)
૧૦ - ર. ૦૧૧=
૨૦ - ર. ૧૧
૪૦ - ર. ૧૧૧=
૪૦ - ર. ૨૧૧
૫૦ - ર. ૩)=
૬૦ - ર. ૩૧૧
૭૦ - ર. ૪=
૮૦ - ર. ૫)
૯૦ - ર. ૫૧૧=
૧૦૦ - ર. ૬૧
૧૦૦૦ - ર. ૬૨૧૧

૧૬ - ર. ૧)
૨૬ - ર. ૨)
૩૬ - ર. ૩)
૪૬ - ર. ૪)
૫૬ - ર. ૫)
૬૬ - ર. ૬)

૧૧૨ - ર. ૭)
૧૨૮ - ર. ૮)
૧૪૪ - ર. ૯)
૧૬૦ - ર. ૧૦)
૧૭૬ - ર. ૧૧)
૧૯૨ - ર. ૧૨)
૨૦૮ - ર. ૧૩)
૨૨૪ - ર. ૧૪)
૨૪૦ - ર. ૧૫)
૨૫૬ - ર. ૧૬)
૨૭૨ - ર. ૧૭)
૨૮૮ - ર. ૧૮)
૩૦૪ - ર. ૧૯)
૩૨૦ - ર. ૨૦)

સુરત જિલ્લાની નકશી ૦-૪-૦
 સુરત જિલ્લાની ભૂગોળ
 શિક્ષક ગણુ આનંદ,
 ડિવિઝન શિક્ષક ભાગ ૩,
 ગણુ આનંદ.

૩મીઆભારની ધાન.

૩મી આભારની ધાત.			૩. ભાર શેર અધોળ		
	શેર	અધોળ			
			૨૦	"	૦ ૮
૧	૩. ભાર	૦)	૨૧	"	૦ ૦ ૮
૨	"	૦)-	૨૨	"	૦ - ૯
૩	"	૦)-	૨૩	"	૦ - ૯
૪	"	૦)-	૨૪	"	૦ - ૧૦
૬	"	૦)-	૨૬	"	૦ - ૧૦
૭	"	૦)-	૨૭	"	૦ - ૧૧
૮	"	૦)-	૨૮	"	૦ - ૧૧
૧૦	"	૦	૩૦	"	૦ ૧૨
૧૧	"	૦ ૦	૩૧	"	૦ ૦ ૧૨
૧૨	"	૦ -	૩૨	"	૦ ૧૩
૧૩	"	૦ -	૩૩	"	૦ ૧૩
૧૫	"	૦ -	૩૪	"	૦ ૧૪
૧૬	"	૦ -	૩૬	"	૦ ૧૪
૧૭	"	૦ -	૩૭	"	૦ ૧૫
૧૮	"	૦ -	૩૮	"	૦ ૧૫
૧૯	"	૦ -	૪૦	"	૧) ૧૬

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૧ લા મટે ત્રણ આના.

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૨ જા મટે પાંચ આના.

ત્રીજી ચોપડીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" તથા આના.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

ખાળપોથી=નાનાં છોક-

રાંને ભણવાની ચોપડી

આનંદ=ખુશી

હોશિયારી=ખરદારી

અધિકારી=ઉપરી

વર્ણન=વીગતવાર કહેવું

તે ધ્યાન

તોળવા=જેખવા; તોલવા

પોપડીકં=ઉપલકીકં;

સમજ વગરનું

જુની ચોપડી=પાછલી

ચોપડી ખીજ; પહેલી

ખાળપોથી

મૂળાક્ષર=સ્વર અને

અંગત

ખારાખડી=પદ

રમુજી=ગમત આપનારી

લાભ=ફાયદો

જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર

જાન=સમજ; જાન

જેગ=લાયક

હકીકત=વાત

સરસ=સારી; મનને

પસંદ પડે એવી

ઉમંગથી=હોંશથી

ચિત્રો=ચિત્રામણુ, છબી

વાક્ય=એક અથવા વ

ધારે શબ્દો મળીને

મનમાં ધારેલો વિચાર

જેથી પુરો જાણવાય

તે

વાર્તા=વાત

બોધ=શિખામણ

ખારીક=ઝીણી

મુકાબલો=સરખામણી

ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગેળો

માહિતી=ખબર

રસીલી=ગમત ભરેલી

સંબંધી=વિષે; આપત

સાદી=સાહેલી

નમુના=નકલ

નજર કરો=ધ્યાન આપો;

વિચારો

સામાન્ય=રોજ વપરા-

શમાં આવતી

સોદો=માલ; ચીજ

છેતરાશો=ઠગાશો

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

ખાતરી=ભરેસો

ઉતાવળે આંખા ન પા-

કે=ધણી ઝડપ કર-

વાથી કામ થાય નહિ.

સાર.

૧) ભણવામાં ઉતાવળ

કરવી નાહ.

૨) જે વાત વાંચવામાં

આવે તે ખરી છે કે

ખોટી તેની જાતે મા-

હિતી મેળવવી

પાઠ ૨.

ભાગ ૧.

સિવાય અગર

આવાણી=આળખોધ

ગુના=પહેલાના

પ્રમાણે=મુજબ

ત્રિપ=ભણ

પડિનો=વિદ્વાન; ધણું

ભણેલા

માથું=ઉપસો ભાગ

અંક=આંકડા

અનુસ્વાર=મીડું

ધારણ=નિયમ; રીત

વિમર્ગ=કંઈક હકારનો

ઉચ્ચાર થાય એવું

ચિહ્ન: અક્ષરની જોડે

એ મીડાં મુકવાં તે

પાઠ ૨.

ભાગ ૨.

આગુકતું=અધટતું

રિવાજ્યાસ=ભણવું તે

ની પડે=થાય

સર્વોચ્ચ=સારા અક્ષરનો

લખનાર

લખાણું=ફસાઈ પડતું

ભાગ્ય=ભોખ

નર્મ=રોગ વગરના

દાઠ=ડોળ; ભપકા

જનો=પોતે

શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ

ઉદ્યોગી=મહેનતુ

ચેત=સુખ; નિરાંત

ફકડડ=સહેલાણી; છેલ

ખાલી=તકામો; ફોકટ

અસત્ર=અગાઉ

ઝાઝો=ધણી

મેળાવી=સરખાવી

પાઠ ૩.

ટટુ=નાનો ઘોડો

હડહડનો=પુરેપુરો

કળિયુગ=ખરાબ વખત

દૂર=ઢેર

ખૂમ=હાંક

બુદ્ધિ=અકલ

શરમાઈ=લજવાઈ

શ્રાવક=જેનધર્મ માનનાર

મેળો=તમાસો

ખભે=ખાંધે

તોફાન=મસ્તી

અખર=હાટ; ચૌડું

દોરે=લગામ પકડીને

આગળ ચોક્કે

છને=છે

ફરી ગઈ=જતી રહી

ખરે અપોરે=મધ્યાનકાળે

રાજના કુવર જેવા=

કોમળ

હિંડાડે=ચલાવે

ખરું પાન=ધરડો; વૃક્ષ

જોસમંધ=જોરથી

સંધ=અત્રાળુ મોતું ટોળું

ઘાતકી=દયા વગરનો;

નિર્દય.

ભાર=વજન; બોજો

વીખરાઈ જશે=ખછ-

વાઈ જશે

વખતસર=ખરાબર વ-

ખને

પૂલ=નદી કે ખાડી પ.

રથી જવા આવવાને

માટે ખાંધેલો રસ્તો

શીકે મોઢે=ચોક્કે મોઢે;

દીક્ષગીર ચહેર

પરનાખા=દીક્ષગીર થયા

સલાહ=વિચાર

દશા=હાલ; હાલત;

સ્થિતિ.

સાર.

‘આપ બુદ્ધિએ જય
જયકાર, પરબુદ્ધિએ પ્ર
લચકાર, માટે આપણી
પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
ચાલવું’ પણ આપણી
બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે
છે કે ખોટે તેનો વિ-
ચાર કરવો.

પાઠ ૪.

નરસિંહ ચૌદશ=વૈશાખ

સુદ ચૌદશ.

મંડાર=ખખનો.

વાણીથી=મોલથી

પેદા=ઉત્પન્ન

માઠું=ખોટું

શીપુરૂપ=ધણીધણિઆણી

ધંધરમકિત=ધંધરનું

મજન

ગાળતાં=ગુમાવતાં;

કાઠતાં

રૂપ=દેખાવ; શોભા;

ખુશસુરતી

ગુજરી ગયા=મરી ગયા

ઉછેરવા=મોટા કરતા

મા પર આવી પડયું=

માને માથે પડયું

સ્વભાવ=ખાખીયત

સલાહ=વિચાર

મદદ કરે=આસરો આપે

અસર=લાગણી

પરગણુ=પારકાના પર

ઉપકાર કરનાર.

નીવડયો=નીકળ્યો

અબ્યાસ=મહાવરો;

મંડયા રહેવું તે

શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરૂ

માનીતો=બહાસો; પ્યારો

નાનીમોટી-સહેલીઅધરી

આમત=વિષય

મંચે=ચાહે

સાંઠ=આખલો; ગોધો

પઠાડી=પઠકી, અક્ષણી

ધાર=રેલો

ખડખડ હસવા લાગ્યા-

મરકરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણ=મન; દીલ

એકદમ=એચોતી

ફેટો=માથે બાંધવાનું

લુગડું

પાટો=લુગડાનો ચીરો

ધા=જખમ

વખાણુ=સાફ કહેવું તે

છવનો ઘેર આવત નહિ

=મરી જતો

ખરચો નહિ=ગયો નહિ

વેદ=દેશી દાકતર

શુદ્ધિ=માન

આશ્ચર્ય=નવાય

પરગણુ પાણુ=પરોપકા;

પારકાનું બધું કરવા

તો ગુણ

પાઠ ૫.

ઉંમર=વરસ

ગુજરાન=ભરણપોષણ

પ્રીતી=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાઈ આવ્યું =

ધણીજ દયા આવી

ખાડા પડયા = ખેસી પડયા

કુવા પડયા

જીવ આવ્યો = શુદ્ધિ

આવી

આશીષ = દુવા

આશીર્વાદ

ખૂચેલો = પેસી ગયેલો

કાંદે = કિનારે

દૂબતો = બુડતો

કુટુંબનાં = સગાંનાં

ભાઈ/બંધ = દોસ્તદાર

ઉભરાઈ = ઇલકાઈ

જંગલી = ફાડી ખાનાર

પેદા = ગયો

કૃપાથી = મહેરબાનીથી

હંધો = અવળો

ટંગાવી = લટકાવી

પાડ = ઉપકાર

ઈનામ = ભેટ; બક્ષીસ

થોભાય = ખોટી થવાય

ધાડું = ગીચ

હજ = દુ:ખ

સહીસલામત = સુખેથી;

જોખમ કે અડચણ

વગર

વિવાહ = લગ્ન

સામેલ = દાખલ

સાર.

આપણે દરેક માણુ-

સના ઉપર ઉપકાર

કરતાં રહેવું જોઈ

ઈશ્વર આપણા પર ખુ

શી થશે અને આપણું

ભયું કરશે.

પાઠ ૬.

અદલ = વાજબી

ગામડી = મહેતાઈની

ધંધામાં = રોજગારમાં

વળગ્યો = લાગ્યો

ઉમેર્યો = વધાર્યો

પૈસાદાર = પૈસાવાળો

હાલ = હાલત

નસીબદાર = નસીબવાન;

ભાગ્યશાળી.

કાવતો ગયો = વધતો ગયો

ધન = પૈસા; દોલત

કીમતી = ધણી કીમતનો

ધરણાં = દાગીના

ધડાવ્યાં = કરાવ્યાં

દોલત = પુંજી

ખરીદા = વેચાતા લીધા

આખર = કીર્તિ

મરણ પથારી પર પડયા =

મરવા પડયા

મરણ = મોત

મિલકત = પુંજી; દોલત

ભાગ = હિસ્સો; વહેંચણું

વર્તીશું = ચાલીશું

ત્રીજો ભાગ - ત્રણ ભાગ-

માંનો એક ભાગ

અર્ધો ભાગ = બે ભાગ-

માંનો એક ભાગ

નવમો ભાગ = નવ ભાગ-

માંનો એક ભાગ

કપુલાત = વચન; મોઢાનો

કરાર

દહાડો પાણી = મરણ પા-

ખળોનો ખરચ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજર
ખજર=ખજુ; માલમ
વાહવાહ=વખાણ
ઇન્સાફ=ન્યાય

પાઠ ૭.

પોળ=શેરી
લખોટ=મંજે
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવો=રોક્યો
નજવી=નકામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સજ્જ=શિક્ષા (અર્થે)
આસપાસ=આજુબાજુ
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું;
તેજ
યાસ=ખેતરમાં હળે ક-
રીને પાડેલા આડા
ઉભા હોટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ
ભોંયમા=જમીનમાં
ભોંયરે=ભોંયરામાં
ધડીએ=કરીએ; રચીએ
ધાટ=વચાર
જગતનો તાત=દુનિયા
નો આપ; પરમેશ્વર
ખોળીએ=શોધીએ
કણી=રજકણ; કીણામાં
કીણો ભાગ
કામ=માટે
જગતકર્તા=દુનિયા અ-
નાવનાર, પરમેશ્વર
રિના=વગર
ઠાણુ=અમથું; આલી
ઠામ=ઠેકાણું
સાર-પરમેશ્વર અર્થેજ
ટેકાણું છે માટે આપણે
ખોટાં કામ કરતાં બીવું
(ખોટાં કામ કરવાં નહિ)
પાઠ ૮.
વિશ્વસ્વામી=ઇશ્વર; દુ-
નિયાનો ધણી

શીશ=માથું
નઃમી=નમાવી
શીશનામી=માથું નમાવી;
પગે લાગી
આપદા=દુઃખ
ઉગારો=ખચાવો
દીનાનાથ=ગરીબનો
ધણી; (પરમેશ્વર)
આધાર=આસરો; ટેકો
મદદ
માત=મા; માતા
તાત=આપ; પિતા
સદા=હંમેશાં; દરરોજ
પાળનારા=પોષણ કરનાર
ઉપનરો=પડ; આમાર
રોક=ગરીબ
અજ્ઞાન-સખજણ વગ-
રનો; અણસમજુ
પ્રાણી=જીવ
તુંથી=તારાથી
અજાણી=અજાણ્યા વગરની
ન અજાણી=અજાણુ
નથી; જાણીતી છે
ક્ષમા=મારી

ગુનો=વાંક; તકસીર
મતિ=બુદ્ધિ; અકલ
હોક=ધણીજ
દીલ=મન; અંતર
ધારે=આણે; લાવો
કુટુંબી=કુટુંબના
જનો=માણસો
સારાં=તારાણી; તંદુરસ્ત
શક્તિ=બળ
દાસ=સેવક; ચાકર
નિવારો=દૂર કરો; મ-
ટાકા; ટાળો.

પાઠ ૯.

દરનાનાં પ્રાણી પોતાને
રહવા માટે ભોંયમાં
જે બાકાં પાડે છે તે
છાયે=છાંયડે
ખેનમાં=દાવમાં; સપા-
ટામાં
સપડાયલો=પકડાયલો;
જલાયલો
સાંભરતી=યાદ આવતી
હસતો હતો=મનક
કરતો હતો
ખેવડો=ખમણો

કાલાવાલા=મરગરીને
હેવું તે; આજી
ગુનો=વાંક
આફત=આપદ; દુઃખ
સેવક=ચાકર; દાસ
જીવતદાન=કાઠનો જીવ
બચાવવો તે
હસીને=મનકરી કરીને
મગરી=રોખી; પતરાજી
મર્ગ=મગરી
વન=જંગલ
માન=સમજ; અકલ
જળ=કાંદો
કાંકાં=ખોટી મહેનત
છુટાયું=નીકળાયું
અકળાયો=મભરાયો
બુમો=ધાંટા
વાળવાનો=આપવાનો
મહારાજ=મોટા રાજા
બળવશે=કરશે
કાતરી=કરડી
છુટો થયો=નીકળ્યો
અત્યારે=હાલ; હમણાં

તરણાં સરખું=તણખલાં
જેવું; નકામું; નજીવું
જાર=ગર્વ કરવો નહિ
પાઠ ૧૦

સિદ્ધપુર=સરસ્વતી ન-
દીના કાંઠાપર શહેર છે
ફરી ફરી=ફરીને છુટક
વેચી

ગુજરાન=ગુજરા
ધરાક=સોદો
ખોટી=ગેરબાજબી
પરચુરણ=જુલો જુલો
જાતના

ફરી=વેચવા ફરવું તે
કિંમત=જાવ

છેતરતો=હમતો

શાખ=આજી

શાખ=મરોસો

ઠરાવ્યા=નકી કીધા

સામાન=વસ્તુ; ચીજ

પ્રમાણિક=વહેવારમાં

સાચો

પ્રમાણિક રહેતો=ખરી

રીતે ચાલતો
 મોહનમળા=ડોહમાં પ-
 હેરવાતી સોનાનીમાળા
 જડી=મળા
 પોલીસ=રેયતનું રક્ષણ-
 કરનાર માણસો
 ચાણુ=ચોકી
 પોલીસ ચાણુનો અમ-
 લદાર=નાયક
 ગરજ=જરૂર; અમલ
 વાણી=મોલ; શબ્દ
 માફક=પેટ
 કમાયો=પેદા કીધું
 દુકાન=માલ વેચવાનું
 ઠેકાણું
 કર કર્યો=કરવા માંડ્યો
 ભાવ=કિંમત; મૂલ
 કાશીજગા નદી પર
 શહેર છે. બનારસ
 આગ્રહ=કાલાવાલા;
 તાણુ
 કોલેરા=કાડો ને ઉલટી
 થાય તે રોગ
 ભાગુ પડવાથી=અવાધી

મહા મુશ્કેલી=મોટી
 મુસીબત
 વિધવા=જેનો ધણી મરી
 ગયો તે સ્ત્રી
 ધન=સામાન
 સ્મર.
 કોઈનું પણ હરામનું
 લેવાની કદી ઇચ્છા
 રાખવી નહિ. જે આપ-
 ને કોઈનું હરામનું
 લઈએ તો તેની સાથે
 આપણી પાસે હોય તે
 પણ જાય
 પાડ ૧૧.
 ખેડીખાવાને=ખેતી ક-
 રવાને
 દગો=કપડ
 રમતી=ગમતી
 વાવે=રોપે
 પામે=મળે
 લણે=કાપે
 તુરંગ=જેલ; કેદખાનું
 નાદ=ટેવ; છંદ; આદત
 નખતો=ચોકસી; તજ-
 વીજ
 લાગ=દાવ

ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રી-
 મંત
 વિકટ=મિઠામણું
 રાહ=વાટ
 ચોદીદારો=ચોકી કરનાર
 દ્રવ્ય=નાણું
 લૂટી=ખુંચાવી
 પાળ=કોરણ
 તાલેવંત=પૈસાદાર
 મિઠાઈ=ગળ્યું ખાવાનું
 ખરશી; પેંડા વગેરે
 સુખે=નિરાંતે
 નસીબ=ભાગ્ય
 કંદોઈ=સુખડીઓ
 બેળ્યું=મેળવ્યું
 તાકયું=ધાયું; ઇચ્છ્યું
 મડદાં=મુડદાં; મરી ગ-
 એલાં પ્રાણીઓ
 ગીધ=ફાડી ખાનાર
 મોટું પક્ષી
 મગર=ગલોડીના જેવું
 પણ તેનાથી રપ ગણું
 મોટું પાણીમાં રહે-
 નાર પ્રાણી

સાર.

આપણે કોઇનું ભુંડું
ધૃત્યુનું નહિ પણ બહુ
ધૃત્યુનું કે જેથી ધૃત્વર
આપણું બહુ કરે

પાઠ ૧૨

ગર્ભવર્ગ=અવૈયાની એક
ગ્નન; સ્વર્ગના ગાનારા
સહન થયું=ખમાયું
ગળગળા=છાતી ભરાઇ

આવેથી નરમ થએલા
આકૃતો=અડચણો
કોપ=ગુસ્સો
વર્તણુંક=રીતભાત
સહન થઇ શક્યું નહિ=
ખમાયું નહિ

ઉપાય=ઇલાજ
કેસલાવી=સમજાવી,
પટાવી

જુલમ કર્યો=જખરાઇ
કીધી

રૂચતી=મમતી

નીચ=પાપી

કંઈ બાની રાખતો ન-

થી=ધણુંજ કરે છે

અપકાર=અવગણ; ભુંડું
કરવું તે

સાર.

કોઈ આપણું ભુંડું
કરે તોપણ આપણે
તેનું બહુજ કરવું
જેથી ધૃત્વર આપણા
પર રાજ થશે.

પાઠ ૧૩

રાજકાજ=રાજકારભાર
સરખો=ખરાખર

પારખી=ઓળખી

અદલ=ખરો; વાજખી

કચેરી=દરબાર

ચર્યા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જાણનાર

અચરજ=નવાઇ

હક=માલકી

ગળેપડુ=ખોટો હક ધરા-
વનાર

સાર.

ખીજની વસ્તુ ગળે
પડી લેવાની ટેવ રા-

ખરી નાહ

પાઠ ૧૪

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપીલા-
વાળો સારી સ્થિતિનો

માણસ

કદાપિ=કોઇવાર

કકડીને=ધણીજ; સખત

નિસાસો=દુઃખ કે દીલ

ગીરીને લીધે શ્વાસ

નાંખવો તે

અભાગીઓ=કમનસીબ

કરમાઇ ગયું=ફીકું પડી

ગયું; ઉતરી ગયું

ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો

ટેકો=આધાર; આસરો

હુકો=નીચે

કાયમ=દૃઢ મેશા

તંગી=તંગાસ; ભીડ

મટી=દૂર થઇ; ટાળી

સાર.

આપણી બધી ઈર્ષિયા
સાજ છે માટે ધૃત્વરનો

પાડ માનવો. અને એ

દ્વિયેના સારે ઉપ-
યોગ કરવો.

પાઠ ૧૫.

રંગીત=રંગેલો

સુશોભિત=દેખાવડો

પીરસી=મુકી

માન્યા વગર=કબુલ કર્યા
વગર

વસ્તી=વાસો, રહેઠાણ

મસ્કરી=મજાક

નોતરું=જમવાનું કહેણ

છાછરી=જરાક ઉડો ને
પહોળો

ચાળ=મોટી ચાળી

અપચપ=અપઅપ

ખામી=ખાંપણ; ખોડ

બાવ=કેત; પ્યાર

ભોળા=પાપ વગરના

ખાતર=ખરદાસ

સાદું=અદલો

મોં મલકાવી=મનમાં

હસી

સ્વાદે=લહેજતથી

ઝરમાયું=લજવાયું

સાર.

કોઈની મસ્કરી કરવી

નહિ જો આપણે કો-

ઈની મસ્કરી કરીએ

તો તે આપણી કરે

પાઠ ૧૬

સત્ય=સાચું

વસે=રહે

ઉજસ=પ્રકાશ

વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર

સતનું=સત્યનું

ચિંતન કરવું=ધ્યાન

ધનું

સત=સાચું

વાચક=શબ્દ; વચન

નિશ્ચય=નક્કી; નિરાધાર

ઉચરવું=બોલવું

અસત્ય=મોટું

જશથી=આખરથી

ઝળકીત=પંકાએલા; વ-

ખણુએલા

જગે=દુનિયામાં

ખીજ=ખીચું

ટક્કી=ઝાડ

વિશાળ=મોટું

ગુણુકારી=કાયદાકારી

કળ=પરિણામ

આશ્રય=મદદ

છાંયતળે=શીળામાં

પરિતાપ=દુઃખ

પ્રગટે=ફેલાય

છળ=લુચ્ચો

દુષ્ટમતિ=નકારી બુદ્ધિ

ભય=ખીક; ભો

હટે=નાશ પામે; જતો

રહે

જોગ=બનાવ; કારણ

છુપાઈ. જશે=ઠંકાઈ

જશે; જાહેરમાં આ-

વશે નહિ

છેવટ=આખરે

દીપશે=પ્રકાશશે

ફરીને=ખીજવાર

આંચ=નુકસાન

કલેશ=દુઃખ

અનેક=વધુ

હટ્ટે=દૂર કરે; મટાડે
સમું=સરખું; બરાબર
અન્ય=બીજું
ખરે=નક્કી
અતિ=ધણે; બહુ
રીઝશે=ખુશી થશે
સ્વર્ગ=દેવાનું રહેઠાણ
રીઝો=ખુશી થાઓ

સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલ-
વાથીજ લાભ છે. અને
તેથી પરમેશ્વર ખુશી
થાય છે.

જુઠામાં જુઠો માણ
સ પણ એક દિવસમ;
જુઠા કરતાં સાચું
વધારે બોલે છે એ ઉપ-
રથી ઇશ્વરને સાચુંજ
ગમે છે એમ સાબીત
થાય છે.

પાઠ ૧૭.

તાંબુ=લુગડાનું ઉપાડી
લેવાય એવું ધર.
બરવાડ=ધેટાં ચારનાર

પાકાં=છો ઇંટના
શિવાજ=ધારો, નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું; ચા-
લતા વખતની હકી
કતના છાપેલા કાગળ.
ખાંકડો=પીકવાળી પા-
ટલી
સપાટ=સરખી
મીલનસાર=મળતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણા-
ગત
ભારી=ભોજનરૂપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે

સાર.

જરૂર વગરની ચીજો
પાછળ ચોછો ખરચ
કરવો અને તેનો ઉપયો-
ગ પરોપકારમાં કરવો

પાઠ ૧૮.

મોહારમ=જે મહીનામાં
તાંબુત નીકળે છે તે
મુસલમાનનો મહીનો
તાંબુત=તાજબા

વરખ=ધાતુનાં છેક પાતળાં
પતરાં
ફાંકડો=ફક્કડ
વેશ=દેખાવ
તારીફ=વખાણ
મરણુતોલ=મરી ગયો
હોય એવી.
સ્થિતિ=હાલત
રડારોળ=ધણું રડવું
કકળવું તે
એકાએક=એકદમ
અચંબો=નવાઈ
દશા-સ્થિતિ; હાલત
ધ્યાનમાં=સમજણમાં
ઉપચાર=સારવાર; ઉપાય.
સારવાર=ચાકરી; બરદાસ
પ્રસંગ=વખત; બનાવ
પરિણામ=ફળ; છેવટ
છીકો=કાણાં
વાટે=રસ્તે
ઢીલ=વાર
મંદવાડ=રોગ; બિમારી.
અકસ્માત=અણધાર્યો
બનાવ.
વિદાય થયા=ગયા

મેસસં સી. ડી. શાહ એન્ડ કોં ફ્રૂટ
અર્થની નોટો એકવાર જોવા ખાસ બલામણુ છે.
છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપેર-સુરત.

પાઠ ૧૮
ભાષામાંડું=ભાષા એન
પાક=પેદાશ
અધાર=ધણીપણાના
હક સાથે; તમામ
હક સાથે

ઉપજ=પેદાશ
ધરધરય=રોટલા ધરય
દુકાળ=મોંઘવારી અના-
જ પાણી મોંઘા મળે
એવો વખત
કરકસર=ખપજેટલું વા-
પરવું ને
ચરુ=કડાંવાળો દેગડો
સોનામહારો=સોનાના
સિક્કા
ઉતરે=ઓઢો આવે
ચુકાદા=ફેંસલા
નિશ્ચય=ફેંસલો; ચુકાદો
પાક=ફાલ

સાર.

પ્રમાણિકપણે ચાલ-
વાથી ધર્મિય ખુશી
ચાય છે માટે પ્રમા-
ણિકપણે ચાલવું.

પાઠ ૨૦

અરધું=અડધો અરધ
લાંચીયા=લાંચ લેનારા
મનોહર=દેખાવડા
માનીનો=વહાલો
લિલ્લી=જમના નદીના
કાંઠાપર સહેર છે

પ્રખ્યાત=ખાણીનો
પરાક્રમી=ખહાદુર
શોખીન=કાષ્ઠપણુ બા-
બતમાં આનંદ લેનાર
આસરો=મદદ
મોં ઉતરી ગયાં=શીકાં
પડ્યાં

ખજાનચી=ખજાનાનો
ઉપરી; તિજેરીનો ઉપરી
ફટકા=સપાટા; નેતર કે
ચાબુકના કપાટા
નિશ્ચય=ડરાવ

ભાગીદાર=ભાગીઓ
ખુદાવંદ=પોટો માલીક
(મોટા દરજ્જાવાળાને
માટે બોલાય છે)
શરત=કબુલાત

હજુરમાં=રૂબરૂમાંઆગળ

સાર.

હકથી વધારે લેવાની
છત્તણ રાખવી નહિ.

પાઠ ૨૧

માઠાં=ખરાબ
હાલો=ખુશ

તોફાની=મસ્તીખોર

કાયર=હેરાન

આંકી=ડામ દષ નિશા-
ની કરી

ચર્યો=ખાધ પી મસ્ત
થયો

ફાટયો=જખરો થયો

માતેલા=ખાધ પી જ-
ખરા થએલા

જખરો=જોરાવર

હાથ ચલાવવો=મારવું

ધટો=લાયક

પલક=જરાવાર

કચરી=ચઘડી

યુક્તિ=તદખીર

નસકોરાં=નાકનાં ખેકાણાં

પેસી ગયો=દાખમ થયો

તોખાતોખા=કાયર કાયર

પોકરાવી=કરાવી

પુલાધ ગયો=મગર થયો

અહો=અરે

શબ્દો=ખોલ; વચન

અભિમાની=અહંકારી

ઉતાર=ઠાડું

ફસાયો=મગસાયો

હલકા મનનો=નીચ

વિચારનો

નમ્ર=ગરીબ

સાર.

કદી અહંકાર કરવો

નહિ, અહંકારી માણુએ

ધારે કે મારા જેવો

કોઇ નથી પણ તેના

માથાનો કોઇ હોયજ

પાઠ ૨૨

સ્થાપન=મંડાણ;

[ચિરઆત

સવડ=સગવડ; સોધ.

ગોઠવણુ=ખ દોખસ્ત

ખેપીઓ=કાસદ

લાભ=ફાયદો

સહજ=થોડો

માનવાચક=માનનો અર્થ

ખતાવનારા.

તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા

પવિત્ર; ખાપ; ગુરુ

(એ શબ્દ વડીલના

નામની પહેલાં વપરાય

છે.)

ચિરંજીવી=લાંખી મુદત

જીવનાર. (છોકરાંના

નામની પહેલાં વડીલ

આ શબ્દ વાપરે છે.)

રાજમાન=જેને રાજ

તરફથી માન મળતું

હોય તેવા

રાજશ્રી=જેને રાજ તર-

ફથી પૈસા મળતા હોય

તે.

પ્રિય=વહાલા.

સાભાગ્યવતી=પરણેલી

સ્ત્રી; જેનો ધણી જીવતો

હોય તે.

ગંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ

વિધવા સ્ત્રીના નામની

પહેલાં વપરાય છે.

નામદામ=નામ અને

ઠેકાણું

સરનામું=નામ અને

ઠેકાણું.

ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં

પડેલું.

પાઠ ૨૩

ઉમરાવ=અમીર

શિકાર=જનાવરોને તાં-

કીને ગોળી મારવી તે

સુલતાન=મુસલમાન પા-

દશાદ

અહેસાન=પાડ

માનું છું=ગણું છું

ખોરાક=ખાવાનું

હાજર કરું છું=રજુ

કરું છું

ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું

વાસણું

ભાવથી=હોંશથી; ખુ-

શીથી

શાંત=ઠંડો

વિનંતી=નમનતાઈથી

કહેવું તે

જગીર=ઇનામી જમીન;

સરકાર તરફથી મળેલું

આમ કે જમીન

સાન=અડકણ; સમજ

સંબંધમાં=વિષે

અદેશી=શક; વહેમ

જાતે=પોતે

ઝવેરખાનાનો=કીમતી

રત્નોનો

ઉપરી=અધિકારી; સરદાર

ઇલાજ=ઉપાય

બંભેરવા=ખોટું સમજ

વવા

સંતાપિ=ખુપાઈ

ભિખારી=ભિખ માગનાર

ઇર્ષાખોર=અદેખા;

ઝેરીલા

સ્થિતિ=હાલત

ભેટ્યો=છાતી સાથે

દાખ્યો

પ્રધાન=વજીર

દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ-

બહાર કાઢી મૂકવું તે

સાર.

માણસની ચઢતી પડ-

તી જીમ વડે થાય છે

જે આપણે નમનતાઈ

વાપરીએ તો સામાનો

ખ્યાર મેળવીએ, માટે

ઇર્ષા છોડી નમ્ર સ્વભા-

વ રાખવો કે જેથી

ઉમરાવોના જેવા હાલ

થાય નહિ.

પાઠ ૨૪.

પંચ=પાંચ કે વધારેનું

ટોળું

વાદવિવાદ=તકરાર

તુર્ત=તરત

દરખાત=કચેરી

નાર=માદા

ગણુના=ગણુતરી; કદર

વલવલે=ટળવળે; વલખાં

મારે

પચ=દૂધ

વફાદાર=વિશ્વાસુ

ધાન=અનાજ; ખાવાનું

તનતોડીને=ધણું વૈતરું

કરીને

માન=આખર

સેવા=ચાકરી

માનવી=માણસ

ઉપાડે=ઉચ્ચકે	ગરનો	ખર=ગધેડો
ભાર=ભોજો; વજન	અંબાડી=હાથીપર માંસ	ગજ=હાથી
મણુઅંધી=ભારે; મણુના	વાની બેઠક	આશા=અપેક્ષા; વિશ્વાસ
માપથી	કેરો=નો	અશ્વડાય=અશ્વડાય
બોળ=વજન; તોલ	દીપે=શોભે; સારે દેખાય	આશાપર અશ્વડાય=શા
બીન=વગર; વિના	શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ	રોસાપર રહે
તન=શરીર	પશુ=ચોપગા જનવર	ખલક=જગત; આલમ;
નીમક=મીઠું; લૂણ	સરદાર=ઉપરી	દુનિયા
હલાલ કરે છું=જફલો	ન્યાય=નિઃસાદ	દડે=શિક્ષા કરે
વાળી આપું છું	નિર્દોષી=વાંક વગરનો;	પીડતાં=દુઃખ દેતાં
હાર=પરાજય; હારવું તે	નિરપરાધી	કાપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
માલિક=ધણી	તલ=જરા જેટલો; થોડો	બરાય
રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરે	ત્રાસ=ખીક; ભય	કીરતાર=પરમેશ્વર; બ-
પીઠ=વાંસો; ખરડો	તોય=નોપણ્ય	નાવનાર
દરકાર=પરવા	તલપે છે=તાકે છે; ધારે છે	સાર.
માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓ-	માંસ=ગોસ	આપણા પાળેલાં જ-
છો કરવા; અંતર	કસામ=અંજાળ	નાવરો પાસે ગળ ઉપ-
ઓછું કરવા	કરે=હાથ	રાંત કામ કરાવવું નહિ-
સફર=લાંબી મુસાફરી	હાર બનું છું=કપાશ	પેદપુર આવાનું આપવું
મુજ=મારો	જઈ છું	અને માદ રાખવી
જળકાળે=પાણીને માટે	ફૂલ=મધો; તમામ	પાક રપ
જીવ લીએ છે=મારી	બોજ=ભોજો	ગુનો=કસર
નાખે છે	બ્યાપાર=વેપાર	મોઢું=મોઢું
કરે=ખાતરી; દયા વ-	મડી=થોડો જખત	
	મુશ્કેલી આસામ	

સહયુષ્ણી=સારા યુષ્ણ-
વાળા

કયુભાત=વચન; કરાર;
કરાવ

ધક્કા=હડસેલા

તૂટી ગયો=ભાંગી ગયો

ફોડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા

ફોડયો=ભાંગ્યો

મા=નહિ

બોલ મા=બોલ નહિ

કસુર=વાંક; યુનો

જાણે અજાણે=જાણતા
અજાણતા

માનવી=કયુધ કરવી

યુનેગાર=અપરાધી; ક-

સુર કરનાર

નારાશ=નાખૂશ

ખીક=બો

ઉદાસ=દીલગીર

સુખેથી=વગર શીકરે

હુડે=નીચે

રૂએ=રહે

દોષ=વાંક; યુનો

જાંતાડવા=કુપાવવા

ભૂત=ચૂક

સહન કર=ખમું; વેહું

નીવડે=નીકળે; થાય

સાર.

યુનો કયુધ કરવાથી

પરમેશ્વર ખુશ થાય છે.

અને અ.પણા મનને

શીકર રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬

સારે રાગે=મધુર સ્વરે;

મોડે અવાજે

ગૂંથેલી=વળ દીધેલી

લાયક=યોગ્ય

બાળાઓ=છોકરીઓ

દોસેદોસે=ઉમંગથી

કન્યા=કુંવારી છોકરીઓ

સીવણુ=સીવવાનું કામ

રંગબેરંગી=તરેહતરેહના

રંગના

ગળપટા=ગળે બાંધવાના

પટા

લેખાં=મોઢે ગણવાના

હિસાબ; મુખગણિત

ધારા=આધાર

પ્રદર્શન=સંબંધસ્થાન;

નમુનેદાર ચીજોને બતાવવા

માટે એક દેવાણે

બેગી કરી રાખવી તે

ચિત્રકામ=ચીત્રરત્નાવલિકામ

તલ્લીન=મશગુલ; લીન;

એક ચિત્ત

ખુબી=મળ

મહેતીજી=કન્યાશાળાની

વડી સ્ત્રી શિક્ષક

ગુણી=ગુણવાન

શિક્ષકો=આસિરહો

વતે=ચાલે

સત્તાદસંપ=એક સિયાર;

મળી સમજીને ચાલવું

તે

શિક્ષણુ=શીખવવાનું કામ

સાર.

છોડીઓને બહુવવા

થી તેમની અકલ્લ ખીંચે

છે. માટે છોડીઓને

મજાવવી જોઈએ.

પાઠ ૨૭.

જુવેગામકર

સંઘડ=સંધરો; એકહું
 કરવું તે
 હરીકત=પ્યાન; વિસ્તા-
 રી કહેવું તે; વાત
 હરકત=અડચણ
 દ્રવ્ય=પૈસા
 સંધરો=સંઘડ
 કુદરતનું=મજરી શક્તિનું
 અવલોકન=ધારીને જોવું
 તે; બારીક તપાસ
 રાજધાની=રાજ્ય જે શ-
 હેરમાં રહેતા હોય તે
 શહેર રાજગાદીનું શહેર
 મહારતે=ઉંચી આંધણી
 નાં ધરો
 કિલ્લા=ગઢ
 રચના=અનાવટ; ગોઠવણ
 આંધણી=આંધકામ
 ખાણો=અનાજ ભરી
 મૂકવા માટે જમીનમાં
 જે ખાડા ખોદેલા હોય
 છે તે
 બર=શુભાર

ખાનગી=પોતાની
 સળી=સડી; છવાત પડી
 ભુકરો=રેતી; એક જાન-
 નો પેચો પત્થર
 ખડ=ધાસ
 ગંજી=દગલો
 અગત્યની=ચરની
 આગગાદી=દેવતા અને
 પાણીના બળથી (વરા-
 જથી) ચાલતી ગાડી
 આગખેટ=દેવતા અને
 પાણીના બળથી (વરા-
 જથી) ચાલતું મોટું વડાણ
 સાધન=વસ્તુઓ
 પુષ્કળ=ઘણું; બહુ
 દાણા=અનાજ
 નાણું=પૈસા
 અવારનવાર=વારાફરતી
 સંઘાત=મેળાપ
 સાર.
 પૈસા બચાવ્યા હોય
 તે ઘડપણના વખતમાં
 તથા આફતના વખતમાં
 ખપ લાગે છે માટે દરેક

માણસે પૈસાનો સંઘડ
 કરવો જોઈએ. “વચ્ચત
 અને પૈસો નકામો
 ગુમાવવો નહિ.
 પાઠ ૨૮
 પરખ=મુસાફર લોકોને
 મફત પાણી પીવાનું
 ઠેકાણું.
 વારાફરતી=એકપછી એક
 કડિઆરા=લાકડા ફાડ-
 નાર; લાકડા કાપીને
 વેચનાર દીધેલું
 ધર્માન્ન=દાનમાં આપી
 મનોહર=મનને ખુશ કરે
 એવું
 વળેલો=વળગેલો
 ખરો તડકો=સખત તાપ
 વિસામો=આરામ
 દસમો ભાગ=દસ ભાગ-
 માંનો એક ભાગ
 આશીર્વાદ=આશિષ
 ટળવામાં=મટાડવામાં;
 દૂર કરવામાં

શીતળ=ટાટી

સાર.

જે કાંઈ કમાવું તેમાંથી
થોડો ભાગ પણ ધર્મ-
ના કામમાં ખર્ચવો.
“ધર્મે જય અને પાપે
ક્ષય.”

પાઠ ૨૬.

નકામા=ફોફટના

ઉઘમે=ધંધે

વળગ્યો=લાગ્યો; આગ્યો

શેખસલી=ખોટા વિચાર

કરનાર

તરંગ=ખોટા વિચાર

તર્ક=મનસુખો; વિચાર

તર્ક ઉઠાવે=મનસુખા કરે

પાર=છેડો; અંત

હરાવી=નડકી કરી

ઘાડવો=ધી ભરવાનું

માટીનું વાસણ

ધુણાવી=હલાવી

ઠપકો=ચુનાના બદલામાં

કડવા અન્ન કહેવામાં

ધર ભાંગ્યું=ધરખાર વગ-

રનો થઈ ગયો

ગાળી નાખ્યા=ચુમાળ્યા

માફક=પેટે

ચેતવ્યો=સમજાવ્યો

સાર.

આપણા ધંધા સંખ-

ધીજ વિચારો કરવા,

એકદમ પૈસાદાર થઈ

જીવ્યાંતા વિચાર કરવો

નહિ.

પાઠ ૩૦.

ઉડાવવા=ચમાવવા

છેક=તદન

પરાયી કરો=ખીચવાર

કરો મતલબ હરકાંઈ

સારું કામ પુરું ન

થાય ત્યાં સુધી ફરી

ફરીને કરવું.

પતંગ=કનકયા

ચઢવવા=ઉડાવવા.

સપાટા=ઝપાટા

ઘોળું ખાઈ=ઉંધો થઈ

કાચરથવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=અજમાયશ

આસમાન=આકાશ

ટપકા=કાષા

વોટવા=લપેટવા

સાર.

સાર કરેલું કામ પુરું

ન કરીએ તો કરેલી

મહેનત નકામી જાય,

અને લોકમાં મનક

થાય, માટે હરકાંઈ કા-

મનો આરંભ કરતાં

પહેલાં વિચાર કરવો કે

એ કરવું વાજખી છે કે

નહિ અને વાજખી જાણે

તેજ આરંભ કરવો;

અને આરંભ કર્યો તો

તે કામ પુરું કરવું જ;

વચ્ચેથી અધુરું મૂકી નાંખી

દેવું નહિ. જે માણસ

આ પ્રમાણે નથી કરે તો

તે બાંધકા કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧.

મેલે=દાસે

તરુવર=મોટું ઝાડ

ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં

ગાન=ગાયન
 ધ્યાન ધરતાં=ધરને
 પોતાના મનમાં આ-
 ભુતાં
 કલોલ=ચેનખાજી; આ-
 નંદ; મળ
 સાથ=સાથે
 પડદો=આંતરો
 ખોલે=ઉઘાડો કરે
 ચૂસે છે=શોષે છે.
 ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
 ઘાટે=આવરે; કિનારે
 જળઘાટે=નદી કે તળાવ
 કાંઠે
 નિજ=પોતાની
 વાટે=રસ્તે
 પોતે=સુએ
 માળ=માળામાં
 જપતાં=ઠરાને ખેસતાં
 મળરકે=સવારે; પરાડીએ
 ધ.ય=દોડે
 વનફળ=વનમાંના ફળ
 ઝંસે=હાલ
 ભલી ભાતના=સારી
 તંદના
 વિધિવિધ=જુદી જુદી

દીનાનાથ=ગરીબનો
 ધણી; પરમેશ્વર
 મધુરે=મીઠો
 ધરી=રાખી
 નિર્મળ=ચોક્કસ; મેલ
 વગરનું
 ફરે=નિરાંતે ખેસે
 ભલી ભાતે=સારી રીતે
 હઠાવી=હઠાવી; હંદાવી
 હદાવી દીએ=દરાવે
 મેળવાયછે=પેદા કરાય છે
 રાજ અધિકાર=રાજસત્તા
 વશ=તાબે
 વિપત્તિ=દુઃખ; આફત
 વેરાઈ જાય=જતા નહે
 કામધેનુ=કંઈકેલું આ
 પનારી ગાય
 ચિંતવ્યા=ધાર્યા
 અપાર=ધણીજ
 પમાય છે=મેળવાય છે;
 પેદા કરાય છે

સાર.

ઉઘોગી માણસને કંઈ
 પણ અધર નથી ઉઘમ
 કરવાથી જે જોઈએ તે

મળે છે, માટે ઉઘમ કરવો.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી
 વંશપરંપરા=છોકરાના
 છોકરાં; પેઢીપર પેઢી
 નાનપણથી=મચપણથી
 ધચ્છા=આહતા
 બરોસો=વધાસ
 મહેનત=મજુરી
 અલ્લામાં=સાટામાં
 ભોગવટો=વાપર
 સાંતી=હળ
 લાડ=વહાલ
 ઉછરેલો=મોટો થએલો
 ધ્યાન=ચિંત; મન
 સાંતીની જમીન=ખેડવા
 લાયક ભોંય
 ઉંચા પ્રકારની=સારો
 પાક ઉતરે એવી;
 ફળદ્રુપ; રસાળ
 પ્રકાર=જાત;
 સાથી=મદદમાર; ખેતીને
 માટે રાખેલો નોકર
 પ્રકાર=રીત
 ઉઘોગી=મહેનત

પુંજ=દોલત

અર્થ=મતભખ; સર

ડહલી=મોટા દરવાજા-

વાળા ધરતું બોંયતળાઉં

મેઘ=મેહ; વરસાદ

નગર=તપાસ; દેખરેખ

ખાતરી=બરોસો; પતીજ

સાર.

આપણા કામનો બ-
રોસો નોકરપર રાખવો
નહિ. પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

પિડાય=દુઃખી થાય

નીરોગી=રોગ વગરના

સુધરતી=રવચ્છ થતી

બિનાથ=બેજ

મેહું=ગંદું

મંદું=ગોળું

ચકલી=સકાવો: પિત્તળ

કે લોઢાની પેચવાળા

વાંકી નળી

મ્હોઝો તાવ=મહેરીઆ;

નઠારી હવાને લીધે જે

તાવ આવે છે તે

બેનપણી=સહીઅર;

સખી

પગ મૂકવાનું=આવવાનું

મન=મચ્છા; મરજી

મંદવાડ=રોગ; ખિમારી

ગંદકી=ગંદવાડ

મૂળ=ખી; ખીયાં

જંતુ=જીવડાં

પાકે છે=પેદા થાય છે

ખુણખોચરેયાં=ખુણા-

માંથી

વાળી નાખીએ=સાફ

કરીએ

શ્વાસ=દમ

વડે=ધી

ખુટ્ટાં=કિલાડાં

ખીજ=મૂળ

નાશ પામે છે=જતા

રહે છે

ઢાળી=રેડી

મરે છે=કિતરે છે

ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ

(એ તાવથી શાકત

ધણીજ એકી થાય છે)

બકવો=એક જાતનો રોગ

(એથી શરીરનો કોઈ

ભાગ જુકો પડી જાય છે)

જાનર=સંડાસ

મેરી=નીક; ગટર

ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપડી

દુર્ગંધ=ખરાખ વાસ

તદન=ખીલકુલ

ખુદ્દી રીતે=સમજ પડે

એવી રીતે

સાર. -ચરવાડાવગેરે દરે-

ક ચીજ ચોકખી રાખવી

પાઠ ૩૪.

અણસમજનું=વગર વિ-

ચારના; મૂર્ખ

રોક=દીલગીરી

ઠગવ=નિશ્ચય

ઉંચા=સારા

પ્રાણુ=જીવ

વૃદ્ધ=ધરડાં

પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો

નિશ્ચય=ઠગવ

સમાચાર=ખબર

અદેખાઇ=ઝેર

ઉંચાપશે=લોપશે; ભંગ
કરશે; ફેરવશે
સંદેહ=શક; વહેમ
વરદાન=ભાગેલું આપ-
વું તે
લેણાં=માગતાં
વનવાસ=જંગલમાં
રહેવું તે
હઠ=જીદ; જરૂર; મમત
ધિકાર=તિરસ્કાર
દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યા

સાર.

“સોખત તેવી અસર”
હંમેશાં સારાની સોખત
કરવી. કામ કરતાં પહેલાં
શું કળ આવશે, એ
આખતમે તયાર કરવો
કે જેથી પાછળથી પ-
સ્તાવું પડે નહ.

પાઠ ૩૫.

અમકારા=અમકારા
દરકાર=પરવા
રિયર=જાણ્યા વગર
ખેલ=રમત

કસરત=શરીર કસવું તે
ગુજરાન=ગુજરો; પોષણ
ટેળું=જથો
હાથ=ખે વેંત જેટલ
લંબાઈ
ધરી=પકડી; ઝાલી
સરણાઈ=પીપી
નટ=સ્ત્રી વગરેનો વેષ
લઈ ઘણા ખેલ કરનાર
અંગ કસરત=શરીરની
કેળવણી

ગુલાંટ=ગોલાંટ

ચક્રચક્રર=ગોળગોળ
અમકે છે=ઝળકે છે

શાઆશ=ધન્ય

જીવની દરકાર કરતા

નથી=મોતની ખીક

રાખતા નથી

સફાઈ=ચાલાકી

અમકારવાળા=અચરત

પમાડે એવા

નજરખંધી=જાદુથી

જોનારની આખતે જુ

લાવવામાં નાખવી તે

ખુખીદાર=વખાણવા

લાયક; અમકારી

સાર.

અંગકસરતથી શરીર
કસાય છે, માટે નાન-
પણથી કસરત કરવાની
ટેવ રાખવી.

પાઠ ૩૬.

શ્રીખ ઋતુ=વૈશાખ

અને જેઠ મહીનો

કોકિલા=કોયલ

દીપે=શોભે

મેર=આંખા આમલીના

ફૂલ

મહિમાય=મોટાઈ

નીરખી=જોઈ

શીતળ=ઠંડી

ટહુકા=પાલાકાલા ખેલ

તપતી=ગરમ થતી

ધરતી=જમીન

સુગંધી=સારી વાસ

વસંત=વસંતઋતુ જુ-

લઈ ને આગટ માસ

શ્રમતી=રમતી

ફળી=પાકી
 લલયાય=સોભાય
 જતો=માણસો
 લહી=જોડ
 ભત્રી=સારી
 ભત્રી લીટી=લીટીકમ
 અતિ=ધણી
 આખ=આડપરથી નીચે
 પડે
 રસદાર=ધણી રસવાળી
 સુકેસરી=સારા કેસરી-
 આ રંગની
 ચિત=મન
 ઠરતી=ખેંચતી
 ઠરતી=રહેતી
 દીલમાં ઠરતી=પાદ
 રહેતી
 પ્રવેશ કરીને=આવીને
 ઉકળાટ=ગભરામણી
 ધરે છે=કરે છે
 વનેવન=જંગલે જંગલ
 આંત્ર=કેરી

આત્રતરુ=આંખો
 વાસ કરું છું=રહું છું
 ચિત્ત હરું છું=મન
 ખેંચુ છું
 સ્થામ=કાળા
 પરખાઉં=એળખાઉં
 કામળ=નામ્લુક
 કંડ=સાદ
 સંગીત=ગાયન
 સૂર=અવાજ
 ગજનયું=ગજવી મુકું
 મધુરે=સારો
 રૂપેરી=રૂપાના જેવો
 સંદેહ
 ફળી=પીડયા વગરનું
 ફૂલ
 પ્રલેલ=ખીલેલી
 અંગમાં=શરીરમાં
 વલમાં=વેલામાં
 અનેક=ધણી
 પાંખડી=ફૂલની પાંદડી
 પ્રસારી=ફેલાવી
 ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
 પ્રકુલ=ખીલેલો

ગ્રીષ્મનો બાળ=ગ્રીષ્મની
 શરૂઆત
 કાકલ=મધુર
 ભારી=ધણી
 બટમોગરો=એક જાતનો
 સુગંધીદાર મોટો મો-
 ગરો

રસીલી=મજા આપનારી

પાડ ૩૭.

શરૂ કર્યું=આરંભ્યું
 બીજા=જંગલમાં રહેનારી
 અનાર્થ જાન
 ઉપજવો=પેદા કરે
 મડમ=ગામ લોકની સ્ત્રી
 પાદરી=ધિરતી ધર્મનો
 બોધ કરનાર
 બોધ=ઉપદેશ
 દેવળ=દેહરું
 કુશળ=હોશિયાર
 કાટખુણો=આંધકામમાં
 ઉપયોગી લાકડાનું કે
 લોહાનું એક આજર
 (અને કાટ કાટખુણા
 જેવો હાથ છે માટે
 કાટખુણો કહેવાય છે)

વખત ન લગાર=લીલ
નહિ કર
ઓગરો=હથિયારો
પોકારવા=બૂમ પાડવા

સાર.

અમણુ માણુમ બણે-
લાને જાદુગર જેવો
સમજે છે. તેથી હંમેશાં
તેને તાબે રહે છે;
માટે દરેક માણુસે વિદ્યા
મેળવવાને પ્રયત્ન કરવો.

ભાગ ૨.

પાઠ ૩૮.

બહાદુરી=જેરાવરી
વહેણુ=પાણીનું વહેવું
તે; પ્રવાહ
ખડેર=ભાંગેલી ધમારનો
હજી=હાલ સુધી
ચીરે=ફાટે
નમુનો=નકલ
ભાટ=કવિતા બનાવી
જરાં ખેડાં વખાણુ

કરનાર એક જાત
પારડી=સુરત જિલ્લામાં
કરખો છે
ઓળંગી=વટાવી
વલસાડ=સુરત જિલ્લામાં
કરખો છે

સપાટ=સરખી
ટાય=ઉપસો ભાગ;
મથાળું
શિખર=ટાય
મુશ્કેલ=અઘરું
ચઢાવ સાધો હતો=

ચઢાવવાનું સીધું હતું
કુંડ=છોડથી બાંધેલો ઝરે
પુરજ=કિલ્લાનો ઉચો
ગોળ પહેળો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણુ
તળેટી=પર્વતના મૂળ
આમળની જગા
ખીણુ=એ પહાડ વચ્ચેની
જગા
હાર=ઓળ
પગથી=પગે ચાલતાં
પરોમો રસ્તો

રમણીય=મનોહર; સુંદર
સપાટાનું પંથ=જલદી
નકશો=ગામ, દેશ કે
શહેરનો ચિત્રેશો નમુનો.
આકૃતિ=પાટ; આકાર

સાર.

અવલોકન કરવું અને
પછી તેવો ઘાટ બના-
વવો કે જેથી જોએણું
બરાબર ધ્યાનમાં રહે.

પાઠ ૩૯.

ખોડા=ઝાડપાન વગરના
ભેખડો=પથર કે મા-
ટીના મોટા ટેકરા
દેવડી ઉનાઈ=સુરત જિ-
લ્લામાં વાંસદાની પાસે
ઉના પાણીનો કુંડ
છે તે
દેવસ્થાન=દહેરું; દેવળ
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ
પડ=પોપડો
ઉપસી=કુલી; ઉમી પથ

પીમળેલો=મરમીથી
પ્રવાહીરૂપ થયેલો
ઉપસેલો=કંઠે આવેલો
ઉપયોગી=જરૂરના

સાર.

આ પાઠથી કુદરતનું
જ્ઞાન થાય છે.

પાઠ ૪૦.

ધોધ=કંઠેથી જોમખધ
પડતું પાણી
ધસડી=તાણી
સરિતા=નદી
તરુ=ઝાડ; વૃક્ષ
મરતાં=ધાસ ખાતાં
મેળાપ=મુલાકાત
વહોળો=નાની નદી
ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ચમકારા=ઝમકારા
પચી જાય છે=નીચે
ઉતરી જાય છે; સમાધ
જાય છે
સક્રિત=ખળ
ફરફર=ખારીક ટીપાં

મુખ=નદી દરીઆને મળે
છે તે જગા
ઘેટ=ચારે બાજુ પાણી
ને વચમાં જમીન
હોય તે
નીરે=જળથી
તીરે=કાંઠે
ચિત્રાવચિત્ર=જાત જા-
તના; તરેહ તરેહના
કિનારે=કાંઠે
નિશ્ચય=નક્કી
પિછાણીએ=સમજાએ

પાઠ ૪૧

ખસાસી=વહાણુ હાંક-
વાનો ધંધો કરનાર
ખહોળો=ધણો મોટો
ખાર=ખારો
ખરતીઝોટ=નદી ખાડી
કે દરીઆમાં પાણીનું
ચઢવું તે ખરતી; અને
ઉતરી જવું તે ઝોટ
મેળ=છોળો
કાડીઓ } દરીઆમાં પ્રા-
શંખલા } ણીઓને ર-
છીપો } હેવાનાં ધર

પાઠ ૪૨.

હજીરો=તાપી નદીના
મુખ આમળ હવા
ખાવાની જગા છે
મહવો=નાની ઢોડી
ભૂગોળ=પૃથ્વીના ગોળા
ભૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના
ગોળા વિષેની વિદ્યા
ટુંડલ=વહાણુનો મુખ્ય
ખસાસી
માહીતી=ખબર
પુરતી=જોષ્ટએ તેવી
મગીઆ=મગ જેટલી
નાની
નિશાનીઓપાણી
બુશિર=જમીનની અણી
લાંબી વધીને દરીઆ-
માં ગએલી હોય તે
ધુસે છે=પેસે છે
અખાત=સમુદ્રનો કાંટો
લાંબો વધીને જમીનમાં
ગએલો હોય તે
ઉપસાગર=વહોળા મોં.
અખાત
કાપ=પાણીમાં ધસડાઇ

આવેલો કાદવકચરો;
ચળુ

આને છેઠરે છે

હીપકલ્પ=જેની ત્રણે આ-
ળુએ પાણી ને એક
આળુ જમીન હોય તે

ક્રિયા=કામ

સામુદ્રકુની=એ મોટા પા-
ણીના ભાગને સાંધના-
રે પાણીના નાનો ભાગ

પાઠ ૪૩.

કારીગર=સુથાર, લુહાર
કુંભાર, વણકર વગેરે
કામ કરનાર

ઘાટ=પૈંડાપર ચઢાવેલો
લેઢાનો પાટો

લાણુલાણુ=વણુવાની
સાળપર જે ઉભા દોર
રાખવામાં આવે છે તે
તાણુ અને આડા દોર
રાખવામાં આવે છે તે
વાણુ

દેસાઈ=જગીરદાર; વત-
તવાળો.

વસવાયા=સુથાર, લુહાર

વગેરે ગામની વસ્તીનું

કામ કરનાર લોક

આરા=પૈંડાની વચમાંના

ફરતાં લાકડાંના કપડા

વાંસલે=સુથારનું લાકડા

ખડવાનું ઓળર

ટકાઉ=મજબુત

ધમણુ=વા કુંડવાનો

સાંચો (ગારી

તણુખા=સળગતી ચણુ

ચોપાસ=ચારે ખાળુ

સજ્જડ=સખત

ચાકડો=લાકડાના પૈંડા

જેવું કુંભારનું ઓળર

લોંદા=લયકા

કાસ=ગાઉ

ફાળકો=કામડીના જે

ઘાટપર કાંતેલું સુતર

વીંટાળવામાં આવે છે તે

તાંતણુ=તાર

ખાદી=દોડી

ખોળાઈ=ઝોદડાનું કપડું

જળજમ=પાથરવાનું રંગ

ગીત બિછાનું

પાઠ ૪૪.

ગામ=જેમાં થોડાં ફળીઆં

ને થોડાં ધર હોય તે

શહેર=જેમાં છોખંધ ને

કારખંધ ધર હોય અને

નારાં સારાં બળરહોય તે

છુટી=રજા

ગિલ્દીદંડા=મોઠાં દોડો

દોડો=ગિલ્દી ઉડાડવાની

એક હાથની લાકડી

તાલુકો=પરગણું

વળવાનો=ફરવાનો

દહાડો વળવાનો=ફાયદો

થવાનો

રોજ=કબરો ઉપર ખાં-

ધેલાં મકાન

મસીદ=નિમાજ પઢવાનું

ઠેકાણું

કાતરકામ=પત્થર કે

લાકડામાં કાતરેલું

ચિત્રકામ

ટપાલ ઓફિસ=પોષ્ટ

ઓફિસ

બળર=ઢાટ

કારીગરી=કીસખ; બ.

નાવટ; હુમર

વરાળયંત્ર=વરાળના જો-
રથી ચાલતો સાંચો

પાઠ ૪૫.

કારકુન=લખવાનું કામ
કરનાર

ખૂટતા=જોડતા

નાયક=સિપાઈની ટોળી-
નો ઉપરી

રસીદ=પહોંચ; પાવતી
કાચળી=થેલી

છરી=શીતળા કાઢવાનું
ઝોળર

કાચનો=કાણું પાડી ચેપ
મૂકતો

ચેપ=પર; રસી

પગાર=દરમાયો

કચેરી=ઝોડસ

મુખી=તલાટી

તગાવી=સરકારે ખેડુતને
બાજે ધીરેલાં નાણાં

મહેસુલ=જમીન ખેડવા

બદલ સરકારને ભર-
વાના રૂપિયા; જમીન

વેરો

હદ=સીમા; મર્યાદા

ફેરણી કારકુન=તાલુકાના
ગામોની સીમમાં ફેર
નાર કારકુન

હવાડો=કુવા નજીક ઢો-
રને પાણી પીવાને
માટે બાંધેલો કુંડ

દુરસ્ત કરાવવું=બાંગેલું
સમરાવવું

ઝોવરસીયર=બાંધકામ
ખાતાનો અમલદાર

ફોજદાર=તાલુકાના પો-
લીસનો ઉપરી

મુકરદમો=કેસ

સાક્ષી=જુઆની

અવલકારકુન=મામલત-

દારના હાથ નીચેનો

પહેલો કારકુન (ચર્ડ

કલાસ માજરટ્ટ)

જમાદાર=એ ત્રણ ગેટનો
ઉપરી

રજુ=હાજર

સખતી=જોરજુલમ

તિજોરર=તિજોરીનો

ઉપરી

શરાફ, રૂપિયા લેવા આ-
પવાનું કામ કરનાર

નોંધવાનું=લખવાનું

ખત=દસ્તાવેજ, લેખ

હવાલદાર=પોલીસ પટેલ-

ના હાથ નીચેનો ચાર

પાંચ રૂપિયાના પગા-

રનો સિપાઈ

હવાખાનું=હરિપતાલ

શીતળા=સૈયક કાકા,

બળીઆ

પાઠ ૪૬.

પ્રાંત=ધણા જિલ્લા, ઝેજ

જનિસ અને સંસ્થાન

મળી થયેલો ભાગ

જિલ્લો=ધણા તાલુકા

મળી થયેલો કલેક્ટર-

ના તાખાનો ખાલસા

મુલક

તાલુકો=ધણાં ગામ મ-

ળીને થયેલો ભાગ

વિભાગ=ભાગનો ભાગ

કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય

ઉપરી; નાયબ મુખ્ય

અમલદારો=અધિકારીઓ

રીઓ

દેખરેખ=તપાસ

દંતનેર=માંધકામ ખા-
તાનો વડો; અમલદારમુલતવી રાખવું=ચોડા
વખત સુધી નહિ વસુલ
કરવું તેમામલતદાર=તાલુકાની
જમાખંધી વસુલ કર-
નાર અમલદારસંમતિ=મંજુરી,
પરવાનગી

વહીવટ=દારબાર

સુખાકારી=આરોગ્યતા

દંતપેકટર=તપાસણી
કરનાર અમલદાર

મુન્સફ=સમજડગ

કમિશનર=વિભાગનો

ઉપરી અમલદાર; સુઓ

લેગુદેણુ=લેવું દેવું

પાઠ ૪૭.

તીડ=અનાજ ખાધ જ

નાર એક જાતનું પક્ષી

પંક=મોલ

ડેપુટી=મદદનીશ

આશા=ઉમેદ

ભલામણુ=સિદ્ધારસ

હાલ=હમણાં

શોધવા=નજવીજ કરવા

નિરાશ=નાઉમેદ

પરીક્ષા=તપાસ

ખીના=ખાખત; હકીકત

રેલ=પૂર

પરવાનગી=છુટ; રજા

હથિયાર=ખંડુક, તરવાર

વગેરે

છુટ=રજા; પરવાનગી

કન્યાશાળા=છોકરીઓની

નિશાળ

નાલાયક=નહિ ચાલે

એવો

ખૂન=મારી નાખવું તે;

ધાત

જુઆની=સાક્ષીએ કહે

લા મોલ

ભાગ ૩.

પાઠ ૪૮.

નાળું=પાણી જવાનું

ગરનાળું

મૂળ=નદી જે ડેકાણેથી

નીકળે છે તે જગા

ડહોળું=કાદવવાળું

ચિકાર=ખેડ કડિ ભરપૂર

ઝરણુ=જમીનમાંથી પુટ-

તી પાણીની સેરો

ખંરફ=ટાઢથી ઠરી ગયેલું

પાણી

ઠરી=જમી; ખંધાધ

થીજને=ઠરીને

ધટ=જડો

કરચો=ઝીણા કટકા

હિમ=ઠાર

બાફ=વરાળ

કિરણુ=સીધી લીટીમાં

પડતો પ્રકાશ

ટીપાં=ફેરાં

ઝાકળ=ઠંડીના જરથી

પડવું પાણી; હીમ

અટકીએ=લોભીએ

પાઠ ૪૯.

દેવતા=અગ્નિ

ચક્રમક્ર=એક જાતનો
પત્થર

વા નાખીએ=વીંઝીએ
મીણુબત્તી=મીણુ સાથ-
ની વાટ

હરી જન્ય=હોલવાય
ગુંગળાઈ=ફેંધાઈ

અંગારા=સળગતા કે-
યલા

કુંકણી=દેવતા કુંકવાની
વાંસની ભુંગળી

ગતિ=હાલચાલ

તાળે=ચોકખો

જોત=ખળતું; બડકો

દૃષ=જગલમાં લાગેલી
આગ

પાઠ ૫૦.

મિઠાઈ=ગળ્યા પદાર્થ

કંટાળતો=કાયર થતો

મુખજન=ધણું

રવચ્છ=ચોકખું

તાળ=તરતના

કણી=રજકણ

ઢગલા=ઢગ

મીઠું=લૂણ; નીમક

એસ્વાદ=સ્વાદ વગરની

આરોગ્યતા=સુખાકારી

આરીઆં=ચીમડાના

કકડાને મીઠાના પા-

ણીમાં ખોળી સુકવી
ખનાવેલા તે

જીવ=જીવાત

અગર=મીઠું પાકે તે

જગા

જીઆળ=પાણીતું ચ-

ઢવું તે; બરતી

તરી આવે છે=ઉપર

આવે છે

સિંધવ=મીઠાની એક

જાત

જન્યખંધ=ધણુંજ

દેશાવર=પરદેશ

ખોળી=શીકી

સાંભરી લઈ=ઉસરડી

લઈ; એકઠી કરી

સાર,

માણસને પહેલે નંબરે

હવાની; ખીજે નંબરે

પાણીની, ત્રીજે નંબરે

ખોરાકની, અને ચોથે

નંબરે મીઠાની જરૂર છે.

મીઠું સ્વાદમાં ખાઈ છે

છતાં મીઠું કહેવાતું

કારણ એ કે તે ખોરાકને

સ્વાદવાળો બનાવ છે.

પાઠ ૫૧.

મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ

આંચ=ઝાળ

ધરી=પકડી

ગજરો=ફૂલનો માથામાં

ધાલવાનો તોરો

ઉડાડવા=મદલવા

ગંધક=પીળા રંગની ઝટ

બાંગી જન્ય એવી

વસ્તુ

મતલબ=મંજી

ખાસ=ખસુત; જરૂર

ખરડ=ઝટ બાંગે એવી

ચુરેચુરા=ભુકેભુકા

મડકો=અળતું

વિરમય=નવાઈ

ઝાળ=આય

આંખું=શીકું; તેજ વ-
ગરનું

સાર.

ગંધકર્મા રંગ ઉડાડ
વાનો ખાસ ગુણ છે.

પાઠ ૫૨.

ફટકડી=એક જાતની તુર-
સ્વાદની વસ્તુ

પાસા=ખાણુ

હાર=કાઠો

પહેલદાર=પહેલવાળી;

પાસાવાળી

સૌખ=મરણ; ઈચ્છા

કાના=કોરણો

ખરખચડી=ખાડા ખ-

ખોચીઆં વાળી

કીમતી=મૂલ્યવાન

જુમ્મર=કાચનું કે ધા-

તુનું ઝાડ

અફાળી=પટકી; પછાડી

અકીક=રંગીન ચળકતા

પત્થરની એક જાત

ઝવેરાત=હીરા માણેક

વગેરે રત્ન

લોભક=લટકણુ

પાઠ ૫૩.

કોદાળી=જમીન ખોદ-

વાનું ઓળર

સમી=દુરસ્ત

ભટ્ટી=ખાતુ પીગાળવાનો

ચુલો

પાનું=ફળ

ઐરણુ=લુહાર સોની વ

ઝેર જેનાપર મુકી

ડીપે છે તે ઓળર

ડીપીને=ધડીને

સીધું=પાંસર

નળીઓ=ભુંગળીઓ

કઠેરા=લોખંડ કે લાક-

ડાની પાળ

ખીંટીઓ=ખુટીઓ

પોલાઈનમરં લોહું

ચાપુ=ધાટદાર છરી

ધડતર=ધડીને બનાવેલું

રવેશ=ખાળનો ઝુલતો

ભાગ; ગોખ

ધા કર=ટીપ

કરવત=લાકડા વહેરવાનું

હથિયાર

રફ=પેચવાળો ખીલો

કાનસ=રેતરડી

નક્કર=સંગીન

પાધરં=ખદારોખદાર

પાઠ ૫૪.

ઈન્દ્રિય=શરીરના જે ભાગ

વડે કામ અથવા

ભાન થાય છે તે

(જેમકે આંખ, કાન,

નાક; જીભ, ચામડી,

હાથ, પગ, મોં,

ગુદા, ઉપસ્થ)

મુખ્ય=મોટા

સેતપારીનાં ઝાડ=સો-

પારણુ

ચાંટી=વળગી; બાઝી

શાષી=ચૂસી

એકાદું=એક

ઉત્પન્ન=પેદા

અંગ=ભાગ; અવયવ

અગત્યનું=જરૂરનું

છિદ્રો=કાણાં

ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા

બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં

સાર.

જાડના મુખ્ય છ અંગ છે. મૂળ, થડ, પાંદડાં ફૂલ, ફળ, બી પહેલ ત્રણ જાડને જીવાડનાર અંગો છે.

પાઠ ૫૫.

ચીકણું=(ચકાશવાળું)

તાડી=ખાટો નીરો, ખ-

જુરી કે તાડનો રસ

ડહોલી=વલોલી

સીસાપેન=પેનસીલ

ધટ=ધાડું

છેદ=કાણું; પેદ

ગુંદર=ઝાડનો નીકલો રસ

ઝરપે છે=ધીરે ધીરે વહે છે

આરપાર=આજુબાજુથી

પેલી બાજુ

નીરો=ખજુરી વગેરેનો

તરતનો ઝરેલો રસ

થોર=થુવેરીઓ; કાંટાનું

ઝાડ

ખરસાણી=થુવેરની એક

જાત

આંકડો=એક જાતનું

ઝાડ (એના ફૂલ હતુ- માનને ચટે છે)

ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે

સામુયોખા=વાંસીઆ ચોખા

છાલ=છોડા; ચામડી

રેંસા=તંતુ; તાર

ગળણી=ગાળવાનું ઝી-

ણું કાણાંવાળું વાસણ

હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬.

સુખળાં=ડુંડાં કે કંડીની

બાજુએ સોયા જેવું

હોય છે તે

મુલક=દેશ

ખરજટ=કડાણુ ને ખર-

અચડું લાગે એવું

ખાફે=ગરમ પાણીમાં

પકવે

લવાલો=તારની ચારણી

ચાળણુ=ચાળતા બાકી

રહેલો ભાગ; થુલું

આથો=ચઢીને ખાડું

ચએલું ખીરું

લેપરી=પરી

શુમારે=આરે

ડુંડી=નાનું ડુંડું

હંખી=ધડની કંડી

પોટીસ=શુભાં વગેરે

દરદ પકવવા માટે ધડ

ચળણી વગેરેના લોટ-

ની બારીને લુગડી

કરવામાં આવે છે તે

ખાંચ=ખોભચ

દાહિયાની=પીળા પોચા

હુમસો=ડુંડાં પણ ભરાય

વાજીઆ=ઝીણા કાળાશ
પડતા
પોટો=ધોળો હુમસો
ફાટે=ભાગ
પુલિકારક=જોર આ-
પનાર
યુલું=લુલું; ચાળણ
ઝાટકીએ=ઉપણીએ
રવો=ઝીણા દાણાદાર
ભોટ
જખમ=ધા

સાર.

અનાજની પરીક્ષા તથા
તેનો ઉપયોગ સમજાય
છે.

પાઠ ૫૭.

બગીચો=આગ
દોંડી=વચલી નસ
સાંકડું=નાનું
ગંજી=રમવાનાં પાનાં
માફક=પેટે

કમળ=તળાવમાં થતું
એક જાતનું ફૂલ
જથામંધ=સામટું
દાંતા=અણીવાળી કોર
ગુલમોર=એક જાતનું
ફૂલનું ઝાડ
કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ
ચુંડી=તોડી
થોકડો=જથો, જુડો
અળવી=અળુતા પાંતરાં
કુંવાર=કુંવારનો છોડ
અંગથીઓ=અગથીઆ-
નું ઝાડ

પાઠ ૫૮.

પતંગીડું=એ જાતનો
સુંદર પાંખવાળો કાડો
જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં
પારખું=જાણું
ખૂબસુરત=દેખાવડો
ખીલકુલ=સમુજગી
વૈતરી=વેઠ કરનારી
જાલસી=ફેરફાર કરવી

ધવળ=પેટે ચાલનાર
કીડા
પુડા=મધમાખીનું ઘર
અવતાર=એક રૂપ બદલી
ખીજ રૂપમાં આવવું તે
હુમસો=હલ્લો

વંદા=વાંદા
જંઠર=ખાધેલું પચાવ-
વાની કાચળી
માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી
જાત હોય તે
પાંખ=પર

અવસ્થા=દશા; હાલત
કોશોટો=લાંખી ગોળ દડો
નિરાંતવળી=નચિંત ચઇ
કુટુંબ=વંશ; જોસાદ

પાઠ ૫૯.

ધોળાયા કરતો=વારંવાર
અવતો
સમડી=કાગડા આકા-
રનું મોટું ગ્રાણી
ચીરે=ફાડે

કરાંડી=મુકાએલા છોડની

ડાંખલી; રાડા

ગરદન=ડોક

ખાઉધરાં=ખાતાં ધરાય

નહિ એવા

કાહેલું=સડેલું

નહોર=નીણા નખ

ભાગોળ=શહેર કે ગા-

મમાં પેસવાનો દર-
વાળો

ભાથું=મુસાફરીતું

ખાવાતું

તીર=કામઠું

ધસારાખંધ=ઝડપથી

નજર=નીધા

સરી=લપસી

અંધારા=ચક્રર; ફેર; તંમર

ગીધ=ફાડી ખાનાર

મોટું પક્ષી

ઢોળાવ-ઢાળ

ગળે છે=ઉતારી દે છે

કમકમાટ=ચીતણી

સાર.

પ્રથમે જે પ્રાણીઓ

બનાવ્યાં છે તે આપણાં

સુખને માટેજ બના-

વ્યાંછે; માટે પરમેશ્વરનો

પાડ માનવો.

પાઠ ૬૦.

દોડાદોડ=નાસાનાસ

કુમળી=નરમાશવાળી

પીડે=મરડે; વાંસે

ગુચ્છવાળી=ઝુમખા

જેવા વાળવાળી

છોડાં=છોતરાં

કાતરી=કાપી

કલા=પુળા

દેકડા=ફૂદકા

બપકાદાર=શોભિતો

મુંદર=પ્રૂખસુરત

બદન=શરીર; અંગ

રમુજ=આનંદ

વલવલાટ=ડરીને નહિ

એસવું તે; વલોપત

ગર=માવો; ગર

કુંપળ=ફણગો; અંકુર

રાક્ષી=બંને બાજુપર

એકેકો અણીદાર દાંત

હાય છે તે

રવાંડી=ઝીણા વાળ

ચપળ=ચાલાક

અવાજ=સાદ

ધાતકી=ખૂની

દુરમન=શત્રુ

બચાવ=રક્ષણ

ચકાર=ચપળ

પોલાણ=પોષણ ભાગ

ઝુમખો=જથો

છત=છાજ

ખીકણુ=ખીએ એવું

નજરે પડતું=દેખાતું

ખાસ કરીને=બધું

કરીને

દૂરતું દૂર=આધે

તેજ=ચાલાક

કૌવતવાળા=મજામુત;

જોરાવર

ઉપરાઉપરી=એક પછી

એક

ફાળ=ફૂદકો; છતંગ

ધટ=ગદી

રતુમડોવરતાશ પડતો

રહેવાનું=વાસ; રહેવાનું
ઠેકાણું; મુકામ
સમીસાંજ=દીવાળતીનો
વખત

પાઠ ૬૧.

હટે=દૂર જાય; ખસે
પંખ=પાંચ આંગળાં ને
હથેલી જેટલો કાંડા
લગીનો ભાગ

માન=આખર; મોટાઈ
પુછડીઢનાવતો-ખૂશયતો

ફરી વળ્યા=વીટળાયા

સરત=હાર છત

ખંખેરી=ઝાટકી

લટકતી=લખડતી

લાળ=ચીકણું થુંક

ગખડી=દોડ

ભરોસાદાર=વિશ્વાસુ

મમતાળુ=માયાળુ

તાબદાર=તાબે રહેનાર

પત કરતી=લેખતી

ભાવ=પ્યાર; હેત

પાઠ ૬૨.

મગાં=કુટુંબી

નજો=ધુંટણથી પાટલી
સુધીનો પગનો ભાગ

ચહેરો=ધાટ; મોંની

શિકલ

ખળવાન=જોરાવર

પકકું=પહોંચેલું; પેક

ભમે=ભટકે; રવડે

સવાલ=પ્રશ્ન

ટટાર=સીધા

અણીપડતાં=અણીવાળા

દેખાવ=શોભા; ભરાવ

ખરછટ=કરકરા

ખગાસું ખાય છે=આ

ળસ દૂર કરે છે

ડાયું=જડાયું

નિકરાળ=ખિહામણું;

ડરામણું

છાતીવાળું=હિંમતવાન

હુમલો=ધસારો

ટુકડી=ટોળી

ખદામીઉં=ખદામના રંગ

જેવુ

ભુરાશ પડતી=ભુરાશપર

પાદર=ગામનાં ઝાંખા બ-
હારની જમા

કિકિયારી=ચીસ

ખંધુ=લુચ્ચું

ભારો=ગુચ્છો

ખોળ=શોધ; તપાસ'

દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં

વાદ=શેરડીનું ખેતર

સતાવવું=દુઃખ દેવું;

પજવવું

પાઠ ૬૩.

નુકસાન=અગાડ

કીકી=આંખના ડોળાની

વચ્ચેનો ગોળ કાળો

ભાગ

ચીર=ફાડું

ધુરકવા=ટોળા કાઢવા

પડખે=ખાળુએ

ખાતર=માટે; વાસ્તે

પજવો છો=હેરાન કરો છો

કોડી=નાનો કોઠાર

સહેલાઈથી=થોડીમહેનતે

ઝાંખા=થોડા

શોભા=દેખાવ

માન=સમજ
 ઘેર=ધણું બિહામણું
 ખઅર=ખાણ
 મ્યાન=તરવારનું ધર
 કરકરી=ખરખચડી
 છોલી=ફોતરાં કાઢીને
 ઉપયોગીપણું=જરૂરિ-
 માત
 ગુણુ=પાડ
 કાસળ કાઢવું=જડ મૂ-
 લથી નાશ કરવા
 મહેરબાની=દયા
 પાઠ ૬૪.
 વાધણુ=વાધની માદા
 ચળકે=ઝળકે
 ભો=ખીક
 ચાખેલ=સ્વાદીઓ
 દીપડો=વાધની જાતનું
 પ્રાણી
 સિંહણુ=સિંહની માદા
 અજાયબ=નવાઈ
 ધ્યાન=ચિત
 અગ્નિ=દેવતા
 વાળ=કેસવાળી, ઘેડા કે

સિંહની ડોકપરના વાળ
 ઠેલણુ=હડસેલી શકાય
 તેવી
 હેરાન=દુઃખી
 ધુધુવાટા=ધુ ધુ કરતો
 અવાજ
 ગર્જના=સિંહનું બારા-
 ડવું તે
 દ્રુજતાં=કાંપતાં
 ભયંકર=બિહામણુ
 ગોસ=માંસ
 ડેકાણું=નિયમ
 વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ
 ચાંડા=ડાઘા
 આંતરે=ઘેરે; કપાળે કરે
 પાઠ ૬૫.
 ગોકળગાય=પરમેશ્વરની
 ગાય
 કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
 ઉભું હાડકું
 ઉપરાંત=વધારે
 દવાશાળા=દસ્પિતાલ;
 દવાખાનું
 હાડપિંજર=હાડકાનું

ખોખું
 દિવાલ=મોંત; કરો
 ટાંચું=લટકાવ્યું
 બિહામણું=ડરામણું
 ગરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાંસા પરની
 હાડકી
 ખેડાળ=કદરૂપું
 ભરાકિ=ભરેલું
 ખેશક=નક્કી; ખચીન
 કૌવત=જેર; ખળ
 અવયવો=ભાગો
 ખોપરી=મગજનો દાખડો
 મગજ=ખોપરી માંહેનો
 નરમ ભાગ
 ફેફસાં=દમ ભરવાની
 કાચળી
 હૃદય=લોહીની ટાંકી
 ચાપો=કૂલાની પાસેનો
 જાંગનો ભાગ
 ડુકકો=દમ ભરવાની
 કાચળી
 સંરક્ષણુ=સારી સંભાળ

રેસા=તાર; તાંતણ
 સંકડાય=સંકોચાય
 ગોટલો બાજે છે=એક
 ઠેકાણે એકઠો ચાય છે
 સ. ૧) માંસપેશી શેની
 બનેલી છે? ૨) હાડકાંની
 જરૂર શા માટે છે?
 સ. ૩) લોચામાં કયો
 ચુણુ છે કે જેથી તે
 લોચા ફુંકા ચક્ર શકે છે?
 સ. ૪) શરીરમાં કેટલાં
 હાડકાં છે?

પાઠ ૬૬.

ત્વચા=ચામડી
 સુંવાળી=લીસું
 ઉપસી=ઉંચી આવી
 દરદ=દુઃખ
 નિશાણી=એધાણી
 અડકે=છેડે
 ખમાતું=સહન થતું
 ખોળાઉં=ઉપલું પડ
 હેડળ=નીચે
 રેખા=કાપા; લીટી
 ગરમ=હુકાળા

ગેંડા=ગેંડાનો નર
 કુદરતી=માણસનું કરેલું
 નહિ તે; કૃત્રિમ બના-
 વેલું તે
 ઢાંકણુ=કવર; પડ
 રક્ષણુ=સમાળ; બચાવ
 ઢીમું=ઢીમાણું
 ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ
 પડ=પોપડો
 ખરી પડે છે=જતી રહે
 છે; નીકળી જાય છે
 રૂઝાતા જાય=રૂઝ આવતી
 જાય
 લઈ=જાવરી
 આળુ=જરા અડક્યાથી
 પણ દુઃખાય તેવું
 ભોકે=ધોચે; ધાલે
 ખાલ=ચામડી; ત્વચા
 એસીકું=નાના તકીઆ
 દાખલો=ઉદાહરણ
 ગલેફ=એસીકાં કે ગોદ-
 ડાને ચઢાવેલું પડ
 સુદમદશકં=નાની ચીજને

મોટી દેખાડનાર
 અસંખ્ય=અગણિત;
 ધણાજ
 સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણુ
 કયું? સ. ૨) ચામ-
 ડીનો ઉપયોગ કહો.
 સ. ૩) ચામડીમાં કેટલા
 પડ છે? સ. ૪) એ
 પડનો ઉપયોગ સમ-
 જાવો. સ. ૫) કઈ
 જગાતી ચામડી જાડી
 હોય છે? સ. ૬) એક
 દાખલો આપી ચામડી
 ની રચના સમજાવો.
 સ. ૭) જેના શરીર પર
 વાળ વધારે હોય તેની
 ચામડી કેવી હોય છે?

પાઠ ૬૭.

ટકોરો=આંગળી વાળી
 નખથી ઠોકવું તે
 ટકે છે=નભે છે; ચાલે છે
 પહેર્યા=ધાલ્યા
 ખીક=ડર; ભો
 કોથળી=થેલી

કરાયું=ઉલું રહેવાયું
 ટાંગી=ઘટકાચી
 રાંપી=ચામડું સાફ કર-
 વાનું મોચીનું ઓળર
 કુમળું=નરમ
 સુરત=તાપી નદીને ડાબે
 કઠિ શહેર છે તે
 તળીડં=નીચેનો ભાગ
 ખાસું=મજનું; સાઈ
 તરડે=તરડ પડે; ચીરા
 પડે; ફાટે
 કમાવેલું=પકવેલું
 ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર
 લોકો રહેતા હોય તે જગા
 વાસ ભારતી=ગંધાતી
 જીન=ઘોડાની પીઠ પર
 નાખવાની ગાદી
 મસક=પાણી ભરવાનો
 ચામડાનો કાથળો
 સ. ૧) ચામડામાં કયો
 ગુણ છે કે જેથી પાણી
 અંદરથી બહાર નીકળી
 જતું નથી? સ. ૨)

જોડા પહેરવાથી શા
 લાભ? સ. ૩) ચામ-
 ડાને કેળવવાની રીત
 કહો. સ. ૪) ચામડાની
 કઈ કઈ ચીજો થાય છે?

પાઠ ૬૮.

ગિન=ઘેટાના વાળ
 વાંકડીઆ=ગુંચળીવાળા
 ટકાડ=મજાનું
 સાચવી=સંભાળી
 દુઆ=ઝીણું જીવડાં
 હંફ=ગરમાવો
 દોરઢાંકર=અળદ ઘોડા-
 વગેરે
 ઓઢો=અળદને ઓઢાડવા
 માટે શીવેલું કપડું
 ગરમાવો=હંફ; ગરમી
 ઉતર્યા=પૂરો થયા; ગયા
 ગાંસડી=પેટલી
 કાંતવું=લાંબા દોરા કાઢવા
 ઝિઝવેઠ=કડાકુટ; માચાકુટ
 ભરાડિ=પાસે પાસે
 વારકુટ=જોડાટ; કંમર
 સુધીનો વગર ખાંચનો

કમળો
 જમ્મો=પગની પાની
 સુધીનો કમળો; જમ્મો
 કમળો=ખાંચ વગરનું
 બદન

સ. ૧) ઘેટાને ટાઢ કેમ
 વાતી નથી? સ. ૨)
 ભરવાડ ક્યારે ગિન કાતરી
 લે છે? સ. ૩) ગિનનો
 ઉપયોગ કહો. સ. ૪)
 ગિનનાં કપડાંથી ટાઢ કેમ
 વાતી નથી? જ. ૪)
 શરીરમાંથી ગરમી નીક-
 ણી જવા પામતી નથી.

પાઠ ૬૯.

આંગણું=મારણા આમ-
 ળની જગા
 તળીડં=નીચેનો ભાગ
 ભેજ=શરદી
 સાગ=લાકડાની એક જાત
 વાડો=ધરતી પાછળની
 ખુદશી જમીન
 ક્યારે=ચોરસ ખાડો
 રંગભેરંગી=જીલ્લા જીલ્લા

રંગના.
 ચોધડીએ=વખતે
 ઉભરણી=ભોંય તળી-
 આથી ઉંચાઈ
 ખાસ=જાણી જોઈને
 ડુંભી=ધરના ઉભા
 આડા લાકડા ખસા-
 ડવા માટેની એસણી
 છોલાણું=છો દેવડાવવીને
 પરસાળ=ધરમાં પેસતા
 પહેલો ખંડ આવે
 છે તે
 ઝોસરી=ઝોટલી
 દેરાસર=દેવને રાખવાનું
 ઠેકાણું
 પૂજ=સેવા
 રસોડું=રાંધણી; રાંધ-
 વાનો ઝોરડો
 સરડાવવું=છપરા ઉપર
 કામડા બંધાવવા
 પાણિઆર=પાણીના
 બેડાં તથા ગોળી
 મૂકવાની જગો
 કોઠાર=અનાજ ભરી

મૂકવા માટે લાકડાનો
 કે કાદવનો અનાવેલો તે
 ધુમાડીકે=ધુમાડો નીક-
 ળવા માટે બાંધેલું તે
 ઘેરાઈ=ભરાઈ
 વૈદના પગલાં થતાં નથી
 =રોગ આવતો નથી
 જાજર=સંડાસ
 છોડી=ધરની પછાડીનાં
 નેવાં પડવાનો ભાગ.
 સીડી=નીસરણી
 દિવાનખાનું=એસવા ઉ-
 ઠવાનો મુખ્ય ઝોરડો
 મોટાં=પ્રખ્યાત; નામીયા
 ખુખીથી=સફાઈથી
 વેલ=વેલા
 ખીટી=ખુટી
 તાકા=મોટા ગોખલા
 મોભ=છાપરાની વચમાં-
 નું આડું લાકડું
 સાકટી=વળી
 પકવાસા=છાપરાના સા-
 કટા સાથે જડેલી
 પાટીયાની ચીપો

કામડું=વાંસની બે
 ફાડમાંની એક ફાડ
 છત=જાળ
 નરદમ=તદન
 ઝરખો=ગોખ; રવેસ
 બેશક=નકો
 સવડવાળું=સગવડ
 ભરેલું; વગવાળું
 પાઠ ૬૦.
 ઝોળો=છાયો; પડછાયો
 મદારી=ખેલ કનાર
 છાયાચંત્ર=ઝોળાપરથી
 વખત જાણવાનું ચંત્ર
 સાધન=સાહિત્ય
 સ. ૧) અસલના વખ-
 તમાં ધડિઆળ હતા ?
 સ. ૨) અસલના લોકો
 વખત શા ઉપરથી
 જાણતા.
 પાઠ ૭૧.
 ધડિઆળ=વખત જાણ-
 વાનું ચંત્ર
 ચંદ્રો=ધડિઆળમાં આં-
 કા મારેલો ગોળ ભાગ

પગથીઉં=નાની ઓટલી	કુંચી=ચાવી	કડાપર બીજા આડા
I=એક	ઉકેલતી=ઉધડતી	લાકડાની વચમાં સા-
II=બે	સ. ૧) ધડિઆળમાં	લ ધાલી બે છેડે બે-
III=ત્રણ	ફેટલા કાંટા હોય છે ?	સવાની રમત
IV=ચાર (૫-૧)	સ. ૨) બંને કાંટા સ-	મંચ=વચલા
V=પાંચ	રખા હોય છે ? સ. ૩)	સેજસાજ=જરા
VI=છ (૫+એક)	નાના તથા મોટા કાંટા-	ત્રાજવું=તોળવાનું સા-
VII=સાત (૫+બે)	થી શું જણાય છે ?	ધન
VIII=આઠ (૫+ ત્રણ)	સ. ૪) ધડિઆળ જો-	પદ્મું=છાખડું
IX=નવ (દશ-એક)	તાં શીખવાને માટે પ-	છેતર્યો=કગ્યો
X=દશ	હેલાં શું ઓળખવું	પાધરો=સીધો
XI=અગિઆર. (દશ+ એક)	જોઈએ ? સ. ૫) ચંદા	તોલ=વજન
XII=બાર. (દશ+બે)	પર ફેટલે સૂંધી આંકડા	સમાન=સરખી
કુંદાળું=ગોળ ચકરડું	ખાંડેલા છે ? સ. ૬) ના-	યુક્તિ=તદબીર
મિનિટ=અઢી પળ; સાંઠ	નો કાંટો આઠપર હોય	ખાધ=નુકસાન
સેકંડ	ત્યારે મોટો કાંટો કયા	સ. ૧) આપણને માલ
અંતરે=છેડે	આંકડાપર હોય છે ?	ઓછો ન મળે તે માટે
કમાન=પોલાદની પટીનું	પાંઠ ૭૨.	ત્રાજવાની બાબતમાં
શુંછળું	પડીકું=ખંદલ	શી તપાસ કરવી ?
સામટા=ખધા	સમતોલ=સરખું વજન	
મધરાત=વચલી રાત	તોણ્યું=જોખ્યું	
ઝડપ=ઉતાવળ	દાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે	
	તે લાકડી	
	ચીમવો=એક ઉભા લા-	

ત્રીજી ચોપડીનો
“ડિક્ટેશન શિક્ષક”
ભાગ ૩, ત્રણ આના,

પાઠ ૭ કવિતાની સમજૂતી.

આપણી આંતુઆંતુએ ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ધાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) બોંયમાં પેસીને બોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નઠારા (કોઈનું ભુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કોઈપણ જગા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કોઈપણ જગા પાલી મળે નહિ, મનસ્ય કે બધેજ પરમેશ્વર છે.

પાઠ ૮. પરમેશ્વરની પ્રાર્થના.

અરે ! દેવના પણ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત તારોજ આશરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર અને તમે હંમેશાં દુઃખ મટાડનારા છો; બધાનું પોષણ કરનારા છો; તમે મારાપર કરેડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું. મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અજણી નથી; (મનસ્ય કે બધી તું જાણે છે) હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી મુદ્દિ ધણીજ આછી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી મ.ગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તમારોજ આશરો છે.

શરીર છે. (૪) અમે તે અપારાં જે સર્વાવશતાં છે તે જ્યાં શરીરે સુખી (નંદુરત્વ) અને જયરાં રહીએ, તમે અમને હંમેશાં સદ્બુદ્ધી આપજો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક ફક્ત તારોજ આશરો છે. (૫) મેં તમારી જરાપણ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણ દયા લાવીને (મહેરવાની કરીને) સેવકતા દુઃખ મટાડો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬ સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું, અને નક્કો સાચું બોલવું, કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આત્મરૂપી પંકાએલા રહેવું. (૧) સત્યતા બીજી સત્યનું ખોટું જાડ, થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી જાડતી નીચે માણુશે આશરો લેશે, તેથી તેમનાં દુઃખો જતાં રહેશે, અને જ્યાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં જ્યાં કામ સત્યમાં (મતલબે આધારે) રહેલાં છે માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણુત દુઃખમાં આવી પડશે. જેમ સત્ય રૂપી સુરજનું તેજ ધણું પ્રકાશશે, તેમ કપટ અને નકારી ખુદ્દિ (સત્યની) બીજી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય હંકાઈ જશે. (મહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આત્મરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતલબે કે સત્ય કિંવાડું પડશે. જેમ સુરજ કદી વાદળોથી હંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પછો ફરીથી ખુલ્લો પ્રકાશ છે. તેમ. (૪) સાચને નુકશાન નથી. (સાચું બોલવાથી નુકશાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ પણ થતો નથી, માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવતી, સત્ય ધણું દુઃખ નહીં ટાળે.

છે, સત્યના જેવું જોર બીજું નક્કી નથી. (૫) સત્યમાં હંમેશાં ખરું સુખ રહેલું છે, એટલું જ નહિ પણ સત્યથી પરમેશ્વર બધા ખુશ થશે. વળી સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જીતો અને હંમેશાં ખુશ રહો. (૬)

પાઠ ૨૪. પશુઓનાં ટોળામાં તકરાર.

ચોપગાં જનાવરોમાં એક વાંધો પડ્યો, તેથી તેઓએ પોતે સામસામા સલાહ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (મેળાં થયાં) અને ત્યાં બધાં નર અને માદા બેઠાં. એટલે ગાય—હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા ગુણોની (કૃપયોગીપણાની) કદર કોણ કરશે ? મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાછરડાં ખિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો બીજા ખાય છે; તો પણ મારા પર ચતા જુલમનો પાર ક્યાં છે ? (ટેક) (૧) કુતરો—હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું. ધણીનું અન્ન ખાયને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો બદલો વાળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું; (ટેક) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અક્લ વગરના) માણસ મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે બાર કોણ ઉપાડે છે ? બારે વજન લાધે, (પીઠપર ભરે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું; પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ ક્યાં જાણે છે ? (ટેક) (૩) ઘેડો—હું શરીરે દુઃખ વેડીને ચાકરી કરું છું, અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું, તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે ? (ટેક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું. તોપણ કોઈ ધાતફી મુસાફર ધણીને માટે મને મારી

નાખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પેતાનો જીવ બચાવવાને જીંદને મારે છે કેમકે તેની પીડપરના દેશમાં પાણી ભરાઈ રહેલું હોય છે.) છતાં પણ મનતાં મરનાં હું પરોપકાર કરું છું. (ટેક) (૫) હાથી—રાજાની અંબાડીનો આધાર મારાપર છે. (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શેભે છે.) મારાં પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે. અને વળી દરબાર પણ શેભે છે. તેથી હું પથુઓમાં મોટો સરદાર છું. (મતલબ કે પથુઓમા હુંજ મોટો છું) (ટેક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને માટે તલપી રહે છે; નેથી હું અંડાળના હાથે કપાઈ મરું છું. કહો મને બીન ગુનેહગારને છન્સાઈ ક્યાં મળે છે ? (મતલબ કે મળતો નથી) (ટેક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-જમીન ખેડે છે મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રાબતો બાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮).

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો, ને ગાય એ બિચારાં પ્રાણી બીજાના ભરાસા પર અજ્ઞાય છે. ત્રિશ્વમાં નડાનાં કામને માટે જો કે સરકાર સજ કરે છે; તો પછી પથુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમશ્વર ગુસ્સે ચાય નહિ ? મતલબ કે ચાયજ.

પાઠ ૨૭. જુઓ કે જંતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકદું કરે છે. અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં હળીમળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૧. પક્ષીઓની ખુશાલી.

જાડ ને ઊડવાની ડાળીઓ હાથે છે. અને પવન પંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતા જોડે છે. (મતલબ

કે કલોલ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ખેંચતાં, જંગલમાં ચેનખાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં ટાળામાં હળીમળીને રહેતાં (એક ખીજને) મનની વાતો કહે છે. સખીઆં પક્ષી હંમેશાં ઝાડ છોડવાની ડાળીપર ડાલે છે. (૧) કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. કોઈ દાણા ખાતા જાય, કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી જોવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નદાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછા ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઈ સૂએ છે, સવાર થતાં પહેલાં ઉઠીને દોડે છે અને કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે જૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનાં મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે તે બધાં પંખીઓ હૃતથી ખાય છે, વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે, તે ખાઈને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠંડાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે, ફળો સારી રીતે હાલે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે; મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી ખરજી મુજબ પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાગની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઈ આલે નથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે; મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપ-દાઓ તરત જતી રહે છે મહેનત માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે. અરે બાળકો ! તમે મહેનતને છડો છો ફળ આપનાર ગાય બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે.

સાર—આજસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૬. શ્રીષ્ઠ ઋતુનો મહિમા.

પરમેશ્વરની મોટાઈ અમે શ્રીષ્ઠઋતુમાં જોઈ લીધી. જાડની ઠંડી બાયામાં ફૂલ, ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કાયલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાનું જાડ સારું દેખાય છે. જમ જ-મીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને જાડોમાં રમતી અને ખૂશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઈ, પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખાપર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઈને માણસો (તે લેવાને) લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો તાપ પડે છે, તેથી કેરીઓ જાડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઈને સારો કેસરીઆ રંગ ધરે છે. તે (કેરી) રસથી દુનિયાના લોકોનું મન પોતાની તરફ ખેંચતી, તેથી કેરીની મજા મનમાં રહેતી (૨) કાયલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ધામ ધણો થાય છે. તેથી પક્ષી જીડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. (કાયલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના જાડપર છે (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઝોળખાઉં છું, અને મારા મધુરા સાદ વડે વખણાઉં છું. (હું માણસોને) ગાયનના સૂર સમજાવું છું અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ધણો ગળવી મૂકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખી-લેલી કળીઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે હું ધણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું, બધા લોકોએ મને શ્રીષ્ઠનો ખીલેલો બાગક ગણ્યો છે.

મેદાન એટલે શું તે સમજવો. લસુદ્રા, દેવકી ઉનાઇ, તુળશીર્યામ એ કુંડમાં ઉના પાણી શાથી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજવો. મેદાન અને કુંડોરોનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦ સવાલ) વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીનાં મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે ? સરોવર શી રીતે બનતા હશે ? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખાઈ હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠાં પાણીનું સરોવર કયું છે ? અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧ સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખાઈ શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મેઝાં શાથી થાય છે ? સમુદ્રનું પાણી રાતું; ભૂરું ને પીળું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨ સવાલ) હજી ક્યાં છે ને તે જાને માટે પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ વિષે થોડીક વાત કહો. ભૂશિર, અખ્યાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજવો. એટ શી રીતે બનતા હશે ? દ્વીપ-કલ્પ એટલે શું ? કંઈ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે ? સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજવો.

પાઠ ૪૩ સવાલ) ગાડાં ને હળમાં શેતું લાકડું વાપરે છે ? અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું ? લુહારને લાં શું જોયું ?

કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું બોયું ? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા ? શણતું શું બને છે ? ગામડામાં વસત્રાયાં લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે ?

પાઠ ૪૪ સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજવો. અમદાવાદ કયાં છે ? શું છે ? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ?

પાઠ ૪૫ સવાલ) કુબેરદાસ કયાં જતા હતા ? તેમની સાથે કોણ ગયું ? મુખીએ કોને સલામ કરી ? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી ? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યા ? ફોજદાર, ઓવરસીઅર અને તિબ્બેરરનાં કામ કહો, વેચાણ, ગીરોખત કયું ખાતું નોંધે છે ? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ ?

પાઠ ૪૬ સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાના નામ દો. અને તે ખાતા ઓના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે ? તાલુકાનો લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે ? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭ સવાલ) કલેક્ટરને મુખીએ શી બાબતની અરજ આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? જિલ્લા જજને શું કામ હોય છે ?

પદાર્થ પાઠ ભાગ ૧ લો. પહેલા ધોરણ માટે ત્રણ આના.
પદાર્થ પાઠ ભાગ ૨ જો. બીજા ધોરણ માટે પાંચ આના.
“ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૩ ત્રીજા માટે અઢી આના.

પાઠવાર અક્ષરો શબ્દો તથા જોડાક્ષરો,

વાર્તા	સામાન્ય	મૂળાક્ષરો	જોડાક્ષરો	પદાર્થ પાઠો
પ્રાણીઓ	ચિત્રો	હોશિયારી	ભૂગોળ	માહિતી
પુસ્તકો	પોપટીઉં	વર્ણન	લિપિ	પ્રાદ્યક્ષ
ભાગભાગ	પાંડિતો	અનુભુ	વરડુ	અનુસ્વાર
વિસર્ગ	ફક્કડ	નર્ચા	શ્રદ્ધા	ઉદ્યોગી
અનુક્રમ	ઉંમર	વિદ્યાર્થ્યાસ	ધ્યાન	ટંદુ
મૂર્ખ	હડહડતો	કળિયુગ	ઉત્તરો	બુદ્ધિ
હિંડાડ	ખર્ચુ પાન	શ્રાવક	જાત્રા	ફૂદી
ફૂળી	અક્ષલ	ધણીધણિઆણી	ભક્તિ	કૃપા
નરસિંહ	ચૈદ્રશ	શિક્ષક	અંતઃકરણ	ફેંટો
સોંખ્યો	શુદ્ધિ	આશ્ચર્ય	લગ્ન	કુટુંબ
ખૂંચેલો	ઇન્સાફ	વિજયનગર	ઘડાવ્યાં	કીમતી
સત્તર	મિલકત	વહેંચણ	દિવાન	ઉમેરો
સુશોભિત	સિપાહીઓ	પૈપૈસો	અટકાવ્યો	વિશ્વપતિ
દોહાદોહ	છુટયું	પ્રમાણિક	કિંમત	પોલીસ
જગકર્તા	ભૂખ્યો	સ્તુતિ	પ્રાર્થના	નિવારો
વૃદ્ધ	આગ્રહ	મુશ્કેલી	વિધવા	જાતો
તુરંગ	વાણીઆ	વિકટ	તૂટી	દ્રવ્ય
લૂટી	મિઠાઈ	તાલેવંત	લૂટ	ભુંડું
મઠકાં	યુધિષ્ઠિર	અનુન	કોષ	વર્તાણુંક

દુર્યોધન	સ્ત્રી	દ્રૌપદી	ઝુંપડી	દુઃખ
નવાણું	કૌરવ	ચિત્રગુપ્ત	ગંધર્વ	ગુસ્સો
ન્યાયાધીશ	પ્રીતિ	ચચા	સાક્ષી	શક્તિ
વિચાર્યું	ગળેપડુ	ગૃહસ્થ	નિસાસો	લંગડો
હંમેશાં	કદાપિ	શિષ્યાળ	વલાસપુર	મહોલ્લો
પિત્તળ	મશ્કરી	શિરોધ	સ્વાદે	મઝા
સિવાય	દુષ્ટ	કલેશ	નિશ્ચય	વૃક્ષ
આશ્ચર્ય	પ્રગટે	ઉભાસ	સ્વર્ગ	રિવાજ
વર્તમાનપત્ર	લક્ષ્મી	ઉત્તર	પત્થર	પૂજે
વિદ્યાર્થી	સ્વચ્છ	તમાશો	ચોંટાડવા	ઇંદ્રિય
ઢાંકણુ	કંટાળો	છિદ્રો	નુકશાન	ભિનાશ
ચોંટયો	નાહ્યા	લૂછી	પાડોશણુ	વિદ્વાન
અઘાટ	ફેંસલો	નિર્ણય	દિલ્હી	વિદ્યા
આસરો	વિષયો	ખુદાવંદ	મચ્છર	નસ્ર
ફાટયો	માતેલો	ચુકિત	ગર્વ	વોશિંગ્ટન
જોજી	વિષ્ણુપ્રસાદ	પુસ્તકાલય	વૃત્તાંત	ધમકાવ્યા
હિંમત	લક્ષણુ	ઇર્ષાખોર	ખંદગી	અલ્લાહ
અંદેશો	સાદડી	જાદુજી	પિડાય	ધિકકાર
પુરુષો	ઝવેરાત	તહીન	ગુરુ	ગંદકી
મુકુંદ	પાશ્વિમ	ભિખારી	નૌતમલાલ	ચિંતા
મંદવાડ	ઢાલ	દિવાલ	સ્થિત	શિક્ષણુ

ખૂશ	કિલ્લો	ઠપકો	ખિજાનું	ચકકર	રમણીય
દેશનિકાલ	ખાંધણી	લાંચું	દુર્ગંધ	સ્થિર	આકૃતિ
વિવાહ	પુષ્કળ	ઢાળાયું	કૈકૈયી	ચમત્કાર	દેવસ્થાન
માર્ગ	સંગ્રહ	મુકાય	મંથરા	ગ્રીષ્મ	પર્વત
શ્રેષ્ઠ	જંતુ	મુકાબ્યો	સત્રુક્ષ	ઋતુ	કાઠિઆવાડ
નિર્દોષ	કઠિઆરા	દોષ	અયોધ્યા	શ્યામ	શેત્રુંજી
ધડાકો	નિસાસો	મળસ્કે	કૌશલ્યા	મહિમા	પાલિતાણા
ફૂટી	ધર્માદા	નિર્મળ	સુમિત્રા	સુગંધ	લસુન્દ્રા
ફૂટયો	દસમો	સંતોષ	લક્ષ્મણ	ચિત્ત	લિંબાય
સંતાડવા	આશીર્વાદ	વિપત્ત	સંદેહ	સૂર	જન્મ
સદગુણી	ચોકખું	ધૂળ	ચૌદ	પ્રપુલ્લ	ગમ્મત
પ્રદર્શન	શેખરદલી	તરુવર	મુન્સફ	પ્રજ્ઞલાદ	સ્કૂ
સીંચણકામ	તર્કપ્રસાદ	વડોદરા	ચૌર્યાસી	કરબો	ખીટી
ગૂંથે	સળજડ	જિલ્લો	વંશપરંપરા	પાંદડાં	ઉત્પન્ન
ગૂંથેલી	ઢેડવાડો	ધિછકાર	કમિશનર	પુકળી	મુળીઆં
નિચાણુ	ગોદડાં	વત્તા	મુકુંદ	અંગ્રેજી	અગત્ય
સમુદ્ર	દોરડાં	ડેખ્યુટી	ગોવિંદ	ઢાલ	ખ્યાલ
સરિતા	છુટ્ટી	સંમતિ	સરણાર્થ	કંટાળતો	પિળાશ
વિચિત્ર	ઓક્રિસ	સાઠ	શાંતિલાલ	ખેસ્વાદ	ડહોળી
મોહંમદ	મીણખત્તી	પરીક્ષા	દંદ	નિરોગી	નિતારી
અધડાય	ખૂટ	શ્રેષ્ઠ	હથિયાર	ધરાસણુ	ગળણી

કિનારો	ઐવરસીયર	નિરાશ	વિસ્મય	પુષ્ટિકારક
દ્રોપકલ્પ	ખૂટતા	ખૂન	ગંધક	શુમારે
ટંડેલ	સખતી	મઝાની	ચિનાઇ	ધુટી
નિશાન	ભૂશિર	મુદત	ક્રિયા	સામુદ્રધુની
ભટ્ટી	પેડું	દુરસ્ત	તિબેરર	દાકતર
કલેકટર	ઇન્સ્પેકટર	ચિકાર	ખ્યાલું	લિલાથ
ઝુંમર	ધાન્ય	હાંસોટી	દાઉદખાની	અઠદ
વટાચા	થુલું	ચાળણી	ચાળણ	ફેદલાં
પોટીસ	હુમસો	દોઢયા	ચૂંટી	દાંડી
શેખી	ચિરાએલું	પ્રકાશ	જીવજંતુ	અથવા
સૂંઢ	વૈતરી	ઈયળ	કીડિઆરી	પોષણ
કોશેટો	નિરાંત	ઘોળાયા	ઊડતું	ધસારાખંધ
ખાઉધરાં	કમકમાટ	વલવલાટ	ગુરછો	ખિલાડી
ઠેકડા	ઓચિંતી	દુશ્મનો	ઝુમખો	રતુમડો
તૂલ	રાક્ષી	ગળદ્રી	સરત	રહેઠાણ
તૈયાર	શ્રીધર	ટુકડી	કાખરચીતરૂં	કીકિઆરી
લોંકડી	ખંધાઈ	વાઢ	ધૂરકવા	મૂછ
ઘંટડી	મ્યાન	અગ્નિ	ધૂજતા	સિંહણ
ચોંટયું	ઠેલણ	ધુધવાટા	ગર્જના	હાડપિંજર
ટાંચું	કાંડું	હૃદય	પ્રકટેા	સંરક્ષણ
માંસપેસી	સૂક્ષ્મદર્શક	રક્ષણ	ઓસીકું	ખોળીઉં

તૂટતું	ડુક્કર	મશક	વાસ્કુટ	અખલા
ઢારઢાંકર	ઓરાદીએ	ઊઠવેઠ	ટકાઉ	હુંક
ટુઆ	પરસાળ	પાણિઆડું	ધુમ્મડીકું	ઘડિઆળ
મિનિટ	સાઠ	અઢાવીસ	એકસાન	વિનંતી

ટીપ—શબ્દો આડી લીટીમાં ગોઠવ્યા છે.

કડાંની ફિલ.

કડાં લોઢાંના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે, અને તેનો વ્યાસ એક બિલ્લસ જેટલો હોય છે; અને તેની ઝડાઇતો પરિધ એ ઈંચનો હોય છે. તે રાતા, પીળા, વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે.

સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં હાથ સાથે લટકતાં રખાવવાં. ૨) છેલ્લો રમને બરે કડાં જમીન પર મુકાવી દેવડાવવા. મુકતાં અવાજ ન થાય તે માખન સૂચના આપવી. ૩) કડાં મુકીમાં જોરથી દાખીતે પડડવાં, અંગુડો ટેકણમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પડડતાં સુગમ પડશે.

રમત ૧—તૈયાર કડાં લેવા તત્પર થવું.

ચાલો—એ કડાં એ હાથમાં લઇ હાથ પગની સાથે અડાડેલા રાખવાં.

૧) એક હાથ ઉંચા ૨) એક હાથ નીચાં.

રમત ૨—૧) એક હાથ સીધા લાંબા, ખભાની સીધી લીટીમાં. (મુઠ્ઠાઓ સામ સામી) ૨) એક હાથ પીઠ ગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવા.

રમત ૩—ખેડ કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી ખેડ હાથે સામ સામા પકડવા. ૧) ઘુંટણમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી બેસવું એટલી ઉંચી રાખવી (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨) ઉભા થવું ને કડાં કાઢા ઉપર ધરી રાખવાં. (ઉભા થતી વખતે એટલી જમીનપર ઠોકવી જોઈએ)

રમત ૪—કડાં છુટા કરી અકેક હાથમાં પકડવાં. ૧) જમણે હાથ જમણી તરફ. ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. (ડાબે હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૫—૧) જમણે હાથ સામે લાંબો કરવો. (ડાબે ડાબે હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૬—૧) જમણે હાથ ઉંચો (ડાબે હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૭—૧) ખેડ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૨) ખેડ કડાં પગના આંગળા આગળ (પગ ઘુંટણમાંથી સીધા રાખવા.)

રમત ૮—ખેડ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૧) જમણે હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઈ ફેરવીને ઉંચો રાખવો, (ડાબે હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૯—૧) ખેડ હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામ-સામે) ૨) ખેડ હાથ પાછળ લાંબા.

રમત ૧૦—૧) ખેડ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) ખેડ હાથના આંગળા ખભાને અડકાડવા.

જાહેર ખખર.

સાતમીના અર્થ કિંમત દશ આના (જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ બંને રીતે; શાસ્ત્રીય પદ્ધતિથી સંપૂર્ણ વ્યુત્પત્તિ; કવિતાનું વિવરણ-સ્ફૂટીકરણ; સમાસ, પ્રકરણ; બારખેડસની ડિલ વગેરેનો વિસ્તારથી સમાવેશ કરેલો છે.)

છઠ્ઠીના અર્થ કિંમત ૯ આના—(જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ બંને રીતે; કવિતાનો અન્યથા; સમજાતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ, પાઠના સાર વિગેરે.)

પાંચમીના અર્થ કિંમત ૮ આના—(જેની અંદર અર્થ કવિતાની સમજાતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અપૂર્ણાકના નિયમો; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; વગેરે.)

ચોથીના અર્થ કિંમત ૭ા આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજાતી; તમામ પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડિલ; મુખ્ય ઇલાકાતી ભૂતજ વગેરે)

બીજીના અર્થ કિંમત ૪ આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજાતી; પાઠનો સાર; અધરા શબ્દો, જોડાક્ષરો; બીજા ધોરણમાં કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ શીખવવાની ભૂગોળ; ડમ્પેડસની ડિલ વગેરે)

પહેલીના અર્થ કિંમત ૨ા આના.--(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજાતી; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો, ડમ્પેડસની ડિલ; પાઠના સવાલ તથા સાર વગેરે.)

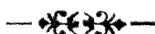
બાળવર્ગની નોટ કિંમત બે આના--(ખાસ બાળવર્ગના શિક્ષકો તેમજ વિદ્યાર્થીઓ માટે) (જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ; ત્રણ રીતે મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ; કાતા માત્રા વચરના બે અને ત્રણ અક્ષરના શબ્દો; ડિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ બારાખડી શિક્ષણ, આંક, અર્થ, ગીત તથા ઠરિનાની સમજૂતી, આંકનો ઉપયોગ, સરવાળાના કોઠા, બાદબાકીના કોઠા, કિંતુ ગીત સાથે, તેમજ સાદી દડાની રમત, એકથી પાંચ સુધી ઉમેરવા તથા બાદ કરવા વિષે પાઠ વિગેરે.)

અંકસુચક મૂળાક્ષર કિ-તા કિંમત ૦ આનો.

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાના અર્થ ૦-૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૨ જાના અર્થ ૦-૫-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૩ જાના અર્થ ૦-૭-૦

બાળપોથીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક બે આના.

પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ભા. ૧. બેઆના

બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ભા. ૨ અઢીઆના

ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ભા. ૩ ત્રણ આના.

ચોથી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૪. ચાર આના.

પાંચમી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૫. ચાર આના.

છમનલાલ મોતીરામ શાહ.

શાહપોર-મુરત,

મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લૃત.

લોકપ્રિય થઈ પડેલી અર્થની નોટા.

ખાખવર્ગની નોટ ૦-૨-૦	છૂટીના અર્થ ૦-૮-૦
પહેલીના અર્થ ૦-૨-૬	સાતમીના અર્થ ૦-૧૦-૦
બીજીના અર્થ ૦-૪-૦	પદાર્થપાક બા. રજા ૦-૩-૦
ત્રીજીના અર્થ ૦-૫-૦	પદાર્થપાક બા. રજા ૦-૫-૦
ચોથીના અર્થ ૦-૭-૬	મુરત શહેરનો નકશો છપાયક
પાંચમીના અર્થ ૦-૮-૦	ચોર્યાસી તા. નકશો ૦-૨-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ ૦-૪-૦	
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક બીજાના અર્થ ૦-૫-૦	
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ત્રીજાના અર્થ ૦-૭-૦	

બીજા ધોરણ માટે

અંગ્રજીભિતનાં બનોયત્ત ભાગ ૧, ૨, ૩ આના.

“ડિક્ટેશન શિક્ષક”

ખાખવોથીના ૦-૨-૦	ત્રીજી ચોપડીના ૦-૩-૦
પહેલી ચોપડીના ૦-૨-૦	ચોથી ચોપડીના ૦-૪-૦
બીજી ચોપડીના ૦-૨-૬	પાંચમી ચોપડીના ૦-૪-૦

“મુખ્યગણિત શિક્ષક”

દરેક ધોરણનો છોટા મળશે તૈયાર છે.

મુરત જિલ્લાનો ભુગોળ શિક્ષક વજુ આના.

કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાહધોર-મુરત

